

T.C.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

SERAMİK VE CAM TASARIMI ANASANAT DALI

Yüksek Lisans Tezi

KIRGIZİSTAN BALBALLARININ İNCELENMESİ VE UYGULAMALAR

Hazırlayan

İlkan Buse KONER

Danışman

Doç. Memduha Candan GÜNGÖR

İZMİR / 2022

T.C.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

SERAMİK VE CAM TASARIMI ANASANAT DALI

Yüksek Lisans Tezi

KIRGIZİSTAN BALBALLARININ İNCELENMESİ VE UYGULAMALAR

Hazırlayan

İlkan Buse KONER

Danışman

Doç. Memduha Candan GÜNGÖR

İZMİR / 2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kırgızistan Balballarının İncelenmesi ve Uygulamalar” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../.....

İlkcan Buse KONER

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü' nün/...../..... tarih vesayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisanüstü Öğretim Yönetmeliği'ninmaddesine göreAnasanat Dalıöğrencisi İlkcan Buse KONER'in **“Kırgızistan Balballarının İncelenmesi ve Uygulamalar”** konulu tezi/projesi incelenmiş ve aday/...../..... tarihinde, saat’ da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini/projesini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anasanat dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin/projeninolduğuna oy.....ile karar verildi.

BAŞKAN

ÜYE

ÜYE

ÖZET

Sanatın ilkel toplumlar için sihirli özellikleri vardır. İnsanları ruhlarla iletişime geçireceğine, tılsımlı güçlere sahip olduğuna dair inanışlar vardır. Balbalların da sihirli özellikleri olduğuna inanılıyordu.

İslamiyet'ten önceki Şamanist kültürden dolayı eski Türkler kendilerini balbal denen mezar taşlarıyla ifade etmişlerdir. Bu mezar taşları basit çizgilerle işlenmiş insan formlarıdır ve kült merkezlerinde yer almışlardır. Balbalların kült merkezlerinde yer almasının nedeniye ölmüş olan, alpların, kağanların, hanedan üyesi kişilerin bir sonraki hayatlarında onları koruyup kollayacaklarına inanmış olmalarıdır. Çünkü balballar aslında alpların, kağanların, hanedan üyesi kişilerin hayattayken öldürmüş oldukları önemli düşmanları temsil etmektedir.

Balballar İslamiyet'ten önceki dönemde yaygın olarak kullanılmış, İslam dininin kabul edilmesi ile kullanımları zamanla azalmış ve mezar taşları kullanılmaya başlanmıştır.

Geleneklerin yüzyıllar boyunca nesilden nesle aktarılmasıyla oluşan kadim Türk kültürü, zengin birikimiyle her daim bilimin ve sanatın odak noktasında olacaktır.

Bu araştırmada eski Türklerdeki ölü gömme gelenekleri ve balbal ile ilgili bilgilere yer verilmiş, balballar sanatsal yönden ele alınmaya çalışılmış ve buna bağlı olarak kişisel uygulamalar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eski Türkler, Balbal, Seramik, Tasarım, Uygulama

ABSTRACT

Art has magical properties for ancient communities. There are beliefs regarding their charming powers that allow one to communicate with spirits. It was also believed that Balbals had were magical.

Because of the shamanist culture pre-Islam, ancient Turks expressed themselves with tombstones named Balbals. These tombstones are humanoids formed with simple lines which are found in cult centres. The reason they are in cult centres is that it was believed the balbals would protect the warriors and dynasty members in their next lives because the balbals actually represent the important enemies the warriors have killed in the time that they were alive.

Balbals were used in the era before Islam but lost their popularity and eventually got replaced by gravestones with the acceptance of the Islam religion.

The ancient Turkish culture which is made from the passing down of traditions for centuries will always be the common spot of art and science with its rich accumulation.

In this article, information about the concept of balbals in the ancient Turks is given, balbals have been tried to be handled in an artistic way and personal studies have been done while staying connecting to this.

Keywords: Ancient Turks, Balbal, Ceramic, Design, Practice

ÖNSÖZ

Balballar, tarihi açıdan hala araştırılmaya devam edilen çok geniş bir konudur. Fakat balbalların sanatsal yönden ele alındığı çalışmalar çok azdır. Balbalların bir sanat nesnesi olarak görülmesi ve bundan yola çıkarak yeni bir yorum katılması bu tez çalışmamın odak noktası olmuştur. Balballara, yeni bir yorum kazandırırken onların tarihi görünümlerine bağlı kalarak, yine onların dokusuna sahip ama günümüz sanatıyla daha soyut bir anlatım dili kullanan çalışmalara dönüştürmek hedeflenmiştir.

Tez araştırma sürecimin Covid-19 salgını zamanına denk gelmesinden dolayı maddi ve manevi açıdan zorlu zamanlar yaşanmış ve yüz yüze eğitim alınamamıştır. Bu nedenle araştırmada elde edilen kaynaklar daha çok kendi yaşadığım bölgeden topladığım kaynaklar olmuş ve farklı şehirlerin kütüphanelerine gidilip çeşitli kaynaklar toplanılamamıştır. Seramik uygulamalar da yüz yüze yapılamamış, uzaktan eğitim yoluyla tamamlanmıştır.

Tez çalışmamda, çalışmalarım süresince yardım ve desteklerini esirgemeyen, bilgi ve tecrübesiyle beni yönlendiren değerli hocam Doç. Memduha Candan Güngör'e, destekleri için Prof. Halil Yoleri'e, yazıma İngilizce-Türkçe çeviri desteği ile yardımcı olan kardeşim Oğulcan Kadir Koner'e, kaynak temini için Ziya Durgut'a, tez sürecimde maddi ve manevi desteklerini eksik etmeyen en başta annem ve babam olmak üzere, beni destekleyen ve bu tez çalışmasında ilerleyebilmem için benden yardımlarını esirgemeyen bütün büyüklerime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez uygulamalarının video çekimi için Aydın Kanza Sanat Galerisini kullanmamı sağlayan Antalya Muratpaşa Belediyesi Tahsis Görevlisi Gönül Şen Hanım'a, galeri alanında video çekimini gerçekleştiren kameraman Metin Ören'e de ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

KAPAK.....	i
YEMİN METNİ.....	ii
TUTANAK.....	iii
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	xv
GİRİŞ.....	1

1.BÖLÜM

BALBAL

1.1.Eski Türklerde Ölü Gömme Gelenekleri.....	2
1.2. Balbal Kavramı.....	8
1.3.Balbalların Özellikleri	11
1.4. Balbalların Üzerindeki Detaylar	17

2. BÖLÜM

KIRGIZİSTAN’DA BULUNAN BALBALLAR

2.1. Kırgızistan	34
2.2. Kırgızistan’da El Sanatı.....	35
2.3. Kırgızistan’da Bulunan Balballar	37

3. BÖLÜM

KİŞİSEL UYGULAMALAR

3.1. Tasarımlar, Prototipler ve Süreç.....	49
3.2. Balbal Serisi Form Denemeleri.....	61
3.3. Balbal Yüzleri.....	69
SONUÇ.....	70
KAYNAKÇA.....	71
EKLER.....	79
ÖZGEÇMİŞ	

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1- Asya haritası	2
Görsel 2- Köl Tigin Külliyesini tasvir eden çizim	3
Görsel 3- Esik Kurganı.....	4
Görsel 4- Kazakistan, Saka devrine ait bir grup kurgan. M.Ö. 6 - 5. yüzyıllar	5
Görsel 5- Kazakistan, Issık yerleşkesinde bulunan kurganlarından biri.....	5
Görsel 6- Kurganın etrafında bulunan balballar, Hakasya.....	6
Görsel 7- Ukok Platosu'nda (Rusya Federasyonu) Hun devrine ait olduğu düşünülen, bir kadın asilzadeye ait kurganın rekonstrüksiyonu.....	6
Görsel 8- Doğu ve Orta Altay'da bulunan kurganların çizimleri.....	7
Görsel 9- Moğolistan'da tespit edilmiş bronz töz (put). Sağda ise Kalmuklara ait keçeden yapılmış bir töz vardır.....	11
Görsel 10- Balbal geleneğinin yayılma yönlerini gösteren harita	12
Görsel 11- Balbal geleneğinin doğuya ilerleyişini gösteren harita.....	13
Görsel 12- Hakkâri stelleri. M.Ö. 2. binyılın ortaları ve sonları.....	13
Görsel 13- M.Ö. 3. binyıl Ukrayna stelleri.....	14
Görsel 14- Kuzey Karadeniz bölgesindeki İsikit stelleri. 1: M.Ö. 6. ve 5. yüzyıllar, 2: M.Ö. 6. yüzyılın ortaları, 3: M.Ö. 5. yüzyılın sonları, 4: M.Ö. 4. yüzyıla aittir.....	14
Görsel 15- Kuzey Karadeniz (1 ve 2) ve Kuzeybatı İran (3,4 ve 5) stelleri. 1 ile 2: M.Ö. 6. ve 5. yüzyıllara aittir.....	14
Görsel 16- Göktürk dönemi heykelleri. 1 ve 2 Kazakistan bölgesi	15
Görsel 17- Moğolistan Altayı balbalları	15

Görsel 18- Kuman Kıpçak taş heykelleri.....	16
Görsel 19- Batı Moğolistan'ın Altay sınırındaki bölgede yapılan arkeolojik kazılar sonucu bulunun balballar	17
Görsel 20- Altay Şehir Müzesi	17
Görsel 21- Kılıç detayı.....	18
Görsel 22- Balbalların üzerindeki kılıç motifinin çizimleri	19
Görsel 23- Balbal kılıç çizimleri. Altay: 1,2,3,4,5,6. Tuva: 7,8,9,10,11,12,13. Moğolistan: 14,15,16,17,18	19
Görsel 24- Balballarda tasvir edilen hançerler. Sırasıyla; Tuva, Hakasya, Tomsk (Rusya'da bir şehir) yakınlarında, Kuzey Kafkasya, Kavaklar	20
Görsel 25- Sağ elinde bir kap bulunan balbal, Moğolistan	21
Görsel 26- İki eliyle birden kap tutan heykel çizimi	21
Görsel 27- Balbalların içki kaplarıyla ilgili çizim	22
Görsel 28- Balbalların içki kaplarıyla ilgili çizim	22
Görsel 29- Kadın ve erkek yüzü	23
Görsel 30- Bıyık detayı	24
Görsel 31- Balballarda yer alan bıyık çizimleri	24
Görsel 32- Küpe detayı	25
Görsel 33- Küpe detayı.....	25
Görsel 34- Küpe detayı.....	25
Görsel 35- 7. ve 8. yüzyıla ait küpeler. 1: Tuva, 2: Tuva, 3: Tuva, 4: Altay, 5: Altay, 6: Koban mezarlığı 7: Moğolistan, 8: Moğolistan, 9: Altay	26
Görsel 36- Başlıklı balbal çizimleri	26

Görsel 37- Başlık çizimleri.....	27
Görsel 38- Başlık çizimleri.....	27
Görsel 39- Tanrı dağlarında bulunmuş bir balbalın çizimi.....	28
Görsel 40- Bir balbalın arkadan görüntüsü	29
Görsel 41- Saç detayı.....	29
Görsel 42- Ayrıntılı işlenmiş balbal, yaka detayı.....	30
Görsel 43- Eski Türk taş heykellerindeki giyim unsurlarının betimi. 1-4, 6, 7, 10-12, 16, 20, 21, 26 - Kazakistan; 5, 9, 13 – 15 – Altay; 8, 18, 19, 22 – 25, 27, 28- Moğolistan; 17- Tuva	31
Görsel 44- Balballarda görülen kemer örnekleri	32
Görsel 45- Deriden yapılmış kuşak üzerindeki madeni plakalar	32
Görsel 46- Kemerlere takılan madeni plakalar	33
Görsel 47- Erken devir Türk topluluklarında görülen sarkıntılı kemerler	33
Görsel 48- Balballarda kemer çizimleri	34
Görsel 49- Kemer detayı	34
Görsel 50- Kemer detayı	34
Görsel 51- 9. yüzyıla ait asılı levhalar. 1 ve 2: Tuva, 3: Tuva, 4: Transbaikalia (Rusya) 5: Semirechye (Rusya) 6: Altay	35
Görsel 52- Kemer tokaları. 1:Tuva, 2: Tuva, 3: Altay	35
Görsel 53- Kırgızistan Haritası	37
Görsel 54- Devlet Tarih Müzesi	40
Görsel 55- Kırgızistan Devlet Tarih Müzesi, balballar	40
Görsel 56- Kırgızistan Devlet Tarih Müzesi, boyu yaklaşık 275 cm	41

Görsel 57- Kırgızistan Devlet Tarih Müzesi, balballar	41
Görsel 58- Manas Üniversitesinin giriş kapısı	42
Görsel 59- Manas Üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin bahçesindeki balbalların genel görüntüsü	42
Görsel 60- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin bahçesindeki balbalların yakından görüntüsü	43
Görsel 61- Manas Üniversitesi Arkeoloji - Etnografya Müzesindeki balballardan ikisinin görüntüsü	43
Görsel 62- Manas Türbesi etrafındaki balballar	44
Görsel 63- Manas Türbesi etrafındaki balballar.....	44
Görsel 64- Manas Türbesi etrafındaki balballardan biri	45
Görsel 65- Manas Türbesi yanına getirilmiş balballardan biri.....	45
Görsel 66- Çuy (Chu) Nehri'nin harita üzerinde görünümü.....	46
Görsel 67- Balasagun Açık Hava Müzesinin çizimi	47
Görsel 68- Burana Kulesi	47
Görsel 69- Burana Açık Hava Müzesinde bulunan Müze.....	47
Görsel 70- Burana Açık Hava Müzesi balballardan bir grup.....	48
Görsel 71- Balballar, Kırgızistan-Bişkek.....	48
Görsel 72- Burana şehrindeki balballar.....	48
Görsel 73- Karakol şehri, parkın içerisine yerleştirilmiş balballar.....	49
Görsel 74- Bişkek'te bulunan bir kağan balbalı.....	49
Görsel 75- Balbal, Kırgızistan.....	49
Görsel 76- Tüp ilçesindeki balballar.....	50

Görsel 77- Tüp ilçesinde bulunan en geniş balbal, genişliği 75 cm.....	50
Şekil 1- Balbal serisi form eskizleri.....	52
Şekil 2- Balbal yüzleri, illüstrasyon programı desteğiyle yapılmıştır	52
Şekil 3- El ile şekillendirilen prototiplerin fırça kullanılarak metal oksitler ile renklendirilmesi.....	54
Şekil 4- Renklendirilen prototiplerin tek pişirim sonrası görüntüleri.....	54
Şekil 5- Formların şekillendirilme süreci.....	56
Şekil 6- Formların şekillendirilme süreci.....	57
Şekil 7- Formların şekillendirilme süreci.....	58
Şekil 8- İlk pişirim için formların fırına yerleştirilme anı.....	59
Şekil 9- Metal oksitlerin kurşun oksit ile karıştırılma anı ve formların sür sil yöntemi ile renklendirilmesi.....	59
Şekil 10- Renklendirilen formların ikinci pişirim için fırına yerleştirilme anı.....	60
Şekil 11. Yüzlerin şekillendirilme süreci.....	61
Şekil 12. İlk pişirim için kurutulma anı ve fırına yerleştirilmesi.....	62
Şekil 13- Formların sür sil yöntemi ile renklendirilmesi.....	62
Şekil 14- Balbal serisi 1. form, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fitil) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 13x23x20 cm, 1050 °C (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).....	63
Şekil 15- Balbal serisi 2. form, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fitil) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 13x27x25 cm 1050 °C (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).....	64
Şekil 16- Balbal serisi 3. form, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fitil) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 14x32x36 cm, 1050 °C (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).....	65
Şekil 17- Balbal serisi 4. form, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fitil) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 13x30x30 cm, 1050 °C (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022)...	66

Şekil 18- Balbal serisi 5. form, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fitil) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 16x36x34 cm, 1050 °C (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).....67

Şekil 19- Balbal serisi 6. form, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fitil) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 15x36x32 cm, 1050 °C (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).....68

Şekil 20- Balbal serisi 7. form, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fitil) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 14x40x34 cm 1050 °C (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).....69

Şekil 21- Balbal serisi, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fitil) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 1050 °C. (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).....70

Şekil 22- Balbal yüzleri, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fitil) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 27x28x83 cm, 1050 °C (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).....71

KISALTMALAR

URL-1:

<https://chronas.org/?year=2000&epics=&markers=&limit=2000&type=&fill=ruler&label=ruler&value=&locale=en&position=39.52004883535625,74.13240014527354,2.8533530485419476#/> [20.04.2021]

URL-2:

<https://okonuz.blogspot.com/2018/02/ukraynadaki-kipcak-balballari.html> [16.06.2021].

URL-3:

<http://kumanlar.blogspot.com/2014/05/balballar-kuman-kpcak-balbal.html> [16.06.2021].

URL-4: <https://www.youtube.com/watch?v=YGtnSV2Kvig> [30.04.2022]

URL-5: <https://www.tarihlisanat.com/balballar-gokturk-tas-anitlari/> [30.04.2022]

URL-6:

<https://bilimdili.com/arkeotarih/arkeoloji/ulu-balballar-belgeseli-bolum-1/> [30.04.2022].

URL-7:

<https://i.pinimg.com/564x/ad/a8/bb/ada8bb9429f27948c8afc3f554ab697a.jpg> [30.04.2022]

URL-8:

https://cdnuploads.aa.com.tr/uploads/Contents/2021/11/19/thumbs_b_c_d6320f21884eae471ca17d139e411aab.jpg [01.05.2022]

URL-9:

https://www.google.com/maps/place/Dome+of+Manas/@42.5267535,72.3816606,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipP0VyZBs553rfYe3M5L_Zsd0Wy2fNrr7qSuf5Wy!2e10!3e12!6shttps:%2F%2F5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipP0VyZBs553rfYe3M5L_Zsd0Wy2fNrr7qSuf5Wy%3Dw222-h100-k-no!7i4480!8i2016!4m15!1m6!3m5!1s0x38a166fc2dbb36df:0x301404db6cfa9888!2sDome+of+Manas!8m2!3d42.5267535!4d72.3816606!3m7!1s0x38a166fc2dbb36df:0x301404db6cfa9888!8m2!3d42.5267535!4d72.3816606!14m1!1BCgIgARICGAI!15sCg5tYW5hcyB0w7xyYmVzaZIBE2hpc3RvcmljYWxfbGFuZG1hcms?hl=tr [31.05.2022]

URL-10:

https://www.google.com/maps/place/Dome+of+Manas/@42.5267535,72.3816606,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipOxsxDC-pt2y0BxcX2yqV_1L-V0zvuthAFkqDQr!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipOxsxDC-pt2y0BxcX2yqV_1L-V0zvuthAFkqDQr%3Dw203-h152-k-no!7i4032!8i3024!4m13!1m6!3m5!1s0x38a166fc2dbb36df:0x301404db6cfa9888!2sDome+of+Manas!8m2!3d42.5267535!4d72.3816606!3m5!1s0x38a166fc2dbb36df:0x301404db6cfa9888!8m2!3d42.5267535!4d72.3816606!15sCg5tYW5hcyB0w7xyYmVzaZIBE2hpc3RvcmljYWxibGFuZG1hcms?hl=tr [31.05.2022]

URL-11:

<https://www.google.com/maps/place/Dome+of+Manas/@42.5269211,72.380846,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipMVj6vjuuQwUXxGS1-KkNfgdUr-6QGunjbmXNHt!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipMVj6vjuuQwUXxGS1-KkNfgdUr-6QGunjbmXNHt%3Dw203-h270-k-no!7i3472!8i4624!4m15!1m6!3m5!1s0x38a166fc2dbb36df:0x301404db6cfa9888!2sDome+of+Manas!8m2!3d42.5267535!4d72.3816606!3m7!1s0x38a166fc2dbb36df:0x301404db6cfa9888!8m2!3d42.5267535!4d72.3816606!14m1!1BCgIgAQ!15sCg5tYW5hcyB0w7xyYmVzaZIBE2hpc3RvcmljYWxibGFuZG1hcms?hl=tr> [31.05.2022]

URL-12:

<https://images.turktoyu.com/uploads/burana%20kulesi%20%2814%29.jpg> [31.05.2022]

Giriş

Sanatın ilkel toplumlar için sihirli özellikleri vardır. İnsanları ruhlarla iletişime geçireceğine, tılsımlı güçlere sahip olduğuna dair inanışlar vardır. Balbalların da sihirli özellikleri olduğuna inanılıyordu.

İslamiyet'ten önceki Şamanist kültürden dolayı eski Türkler kendilerini balbal denen mezar taşlarıyla ifade etmişlerdir. Bu mezar taşları basit çizgilerle işlenmiş insan formlarıdır ve kült merkezlerinde yer almışlardır. Balbalların kült merkezlerinde yer almasının nedeniyse ölmüş olan, alpların, kağanların, hanedan üyesi kişilerin bir sonraki hayatlarında onları koruyup kollayacaklarına inanmış olmalarıdır. Çünkü balballar aslında alpların, kağanların, hanedan üyesi kişilerin hayattayken öldürmüş oldukları önemli düşmanları temsil etmektedir.

Yapılan çalışmanın birinci bölümünde eski Türklerin ölü gömme geleceklerine, balbal kavramına, özelliklerine ve üzerindeki detaylar hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde Kırgızistan hakkında bilgiler verilmiş ve bu bölgede bulunan balballar derlenmiştir. Üçüncü bölüm uygulama çalışmalarını kapsamaktadır. Bu bölümde, balbalların görsel özelliklerinden yola çıkılarak tasarımlar yapılmıştır. Tasarımlar, balbalların belli başlı ortak özellikleri kullanılarak soyut seramik uygulamalara dönüştürülmüştür.

1. BÖLÜM

BALBAL

1. BÖLÜM

BALBAL

1.1.Eski Türklerde Ölü Gömme Gelenekleri

Karadeniz’in kuzeyinde yer alan geniş bozkır alanlardan başlayarak, doğuda Moğolistan’ın sonuna değin ulaşan çok büyük bir alanda yer alan balballar yüzlerce yıldan beri kurgan ve estetiklerle birlikte gizemini korumuştur. Eski Türklerin kurgan ve estetiklere (kült merkezi) balbal dikme geleneği Şamanizm inancı ve ölü gömme gelenekleriyle yakından ilgilidir (Belli, 2003: 12)¹.

Görsel 1- Asya haritası (URL-1, 2021)².

Eski Türklerin mezar (kurgan) ve anıt külliye olmak üzere iki çeşit anıtı vardır. Vinnik, kurgan ve estetikleri şu şekilde tanımlar:

“Kurgan fiziksel olarak bir gömünün üzerini örten yüksekçe yapılmış suni tepelik anlamına gelir. Kelimenin etimolojik olarak “korumak” kökünden geldiği bilinmektedir. Dolayısıyla ölüyü koruyan bir yükselti olarak da düşünülebilir. Asya bozkır kuşağı göçmen kültürlerin yerleşme alanları olduğu için bu kültürlerden günümüze arkeolojik olarak mezarları yani kurganları kalmıştır, bir de kült alanları

¹ BELLİ, Oktay (2003). Kırgızistan’da Taş Balbal ve İnsan Biçimli Heykeller, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

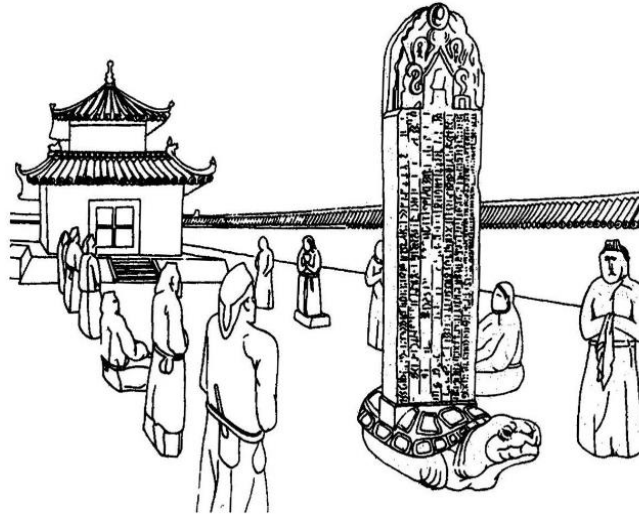
² URL uzantılarına “Kısaltmalar” bölümünde yer verilmiştir.

vardır. Her iki strüktür birbirinden kavram olarak ayrılmaktadır. Biri yukarıda belirttiğimiz gibi ölünün üstünü örten yükseltilerdir, diğeri ise belirli bir törenin icra edildiği mimari alanlardır” (Vinnik, 2011: 142).

Bu kült alanlarına; Bilge Kağan, Tunyukuk ve Kül Tigin (Köl Tigin), mezar külliyesi örnek olarak verilebilir. Kült merkezleri, farklı isimlerle (estetik, kült alanı, ritüel alanı, anıt külliyesi, mezar külliyesi) anılmıştır. Bu alanların kurganlardan en temel farkı ise içerisinde ölen kişiye ait cesedin bulunmamasıdır. Yog törenleri bu bölgede gerçekleşir. Kurganda ise ölen kişinin cesedi bulunur ve yog törenleri ise gerçekleşmez.

Cenaze şölenleri, bir başka anlamda dinsel niteliği olan önemli bir yemektir. Bu şölenin amacı, öldürülen ve ölen kişinin anısını onurlandırmaya yöneliktir. Bu yemeğe Kaşgarlı Mahmut “Yog” adını verir. Kaşgarlı Mahmut’a göre “Yog” kelimesi, ölünün gömülmesinden sonra üçüncü veya yedinci günde yenilen yemeğin adıdır (Belli, 2003: 29).

Ölümden sonra hayat inancı hemen her toplulukta görülür. Türkler de öldükten sonra bu dünyada yaşadıkları gibi bir yaşamı öbür dünyada da bulacaklarına inanmışlardır. Hun, Proto-Türk, Köktürk, Uygur ve diğer Türk topluluklarıyla ya da devletleriyle ilgili yapılmış arkeolojik kazı ve çalışmalar da bunu desteklemiştir (Çoruhlu, 2000: 121).

Görsel 2- Köl Tigin Külliyesini tasvir eden çizim (Alyap, 2014: 7).

Çoruhlu'nun belirttiği üzere “kurgan”ın anlaşılması ile ilgili bir karışıklık mevcuttur. Kurgan adı esasen mezarın kendisini ifade etmez. Bu ad mezarın üstünde bulunan ve mezara ulaşmayı zorlaştırma görevini yerine getiren koruyucu tepeyi veya geniş anlamda alacak olunursa kazı esnasında ulaşılan ilk odayı belirtmektedir. Ancak yine Çoruhlu'nun belirttiği üzere bazı araştırmacılar bu şekilde bir ayırım gözetmez ve kurgan sözcüğünü bütünüyle mezarın kendisi olarak ele alır. Yine Çoruhlu, bu sebeple kurgan ifadesi yerine “kurganlı mezar” tabirinin kullanılmasını daha doğru bulur. (Çoruhlu, 2017: 84).

Kurganlar, büyüklüklerine göre gruplandırıldığında üç gruba ayrılabilir; küçük, orta ve büyük. Pazırık'taki kurganlar ele alınacak olursa, küçük kurganlar azami 13 ila 15 metre arası, orta büyüklükteki kurganlar 20 ila 24 metre arası, daha büyük olanlar ise 30 ila 46 metre arasında bir çapa sahiptir. Büyük olarak adlandırılan kurganlar yaklaşık 51 ila 55 metre karelik alanı kaplar. Bahsi geçen kurganlarda yüksekliğin çapa oranı yaklaşık olarak 1/10'dur. Bununla birlikte bu ölçüler başka bölgelerdeki kurganlarda değişebilir (Çoruhlu, 2017: 86).

Kurgan, özellikle Hunlar ve Göktürkler tarafından çok kullanılmıştır. Kurgan yapılar, en çok gelişmeyi Hun döneminde göstermiş ve çeşitli unsurlarla birleşerek değişmiştir (Sağiroğlu Arslan, 2017: 1925). İslami dönemde Karahanlılarla birlikte balbal geleneği, mezar taşları ve türbe yapısıyla devam etmiştir (Aykaç, 2022: 179).

Görsel 3- Esik Kurganı (Ağasioğlu, 2013: 15).

Dikkat edilmesi gereken konu, toprak yükseltinin bir kurgan mı yoksa estelik mi (ritüel alanı) olduğudur. Her iki görüntü de kazı öncesi birbirine karıştırıldığı için asıl önemli olan kazı sonuçlarını dikkate almaktır. Bilindiği üzere Göktürkler ölü ardından yapılan yoğun törenlerini bu ritüel alanların önünde yapmışlardır (Vinnik, 2011: 142).

Moğollardan farklı olarak, Türkler ölen kişinin yeri gizlememiş, hatta yerinin belli olması için mezar odası üstüne geniş ve daire biçiminde toprak veya taş yığmış, piramite benzeyen tümsekler meydana getirmişlerdir. Bu tümseğin büyüklüğünü ölen kişinin önemi belirlemiştir (Belli, 2003: 12).

Görsel 4- Kazakistan, Saka devrine ait bir grup kurgan. M.Ö. 6 - 5. yüzyıllar (Çoruhlu, 2017: 455).

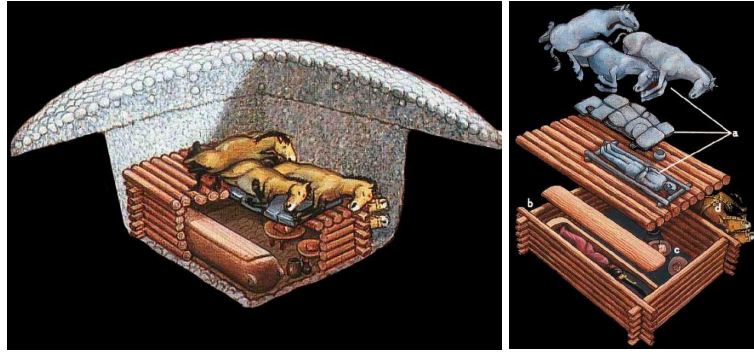

Görsel 5- Kazakistan, Issık yerleşkesinde bulunan kurganlarından biri. (Çoruhlu, 2017: 456).

Kurganlar genel olarak toplumun saygı gösterdiği ve hatta kutsal addettiği yerlere yapılmıştır. Dağ tepeleri, bozkırlar, ormanlar, nehir yatakları ve de göl kıyıları bu kutsal addedilen yerlere örnek gösterilebilir. Muazzam bir ihtimamla seçilen kutsal yerlere yapılan kurgan mezarlara, Türk toplulukları büyük bir saygı duymuştur (Belli, 2003: 13).

Görsel 6- Kurganın etrafında bulunan balballar, Hakasya (Belli, 2003: 103).

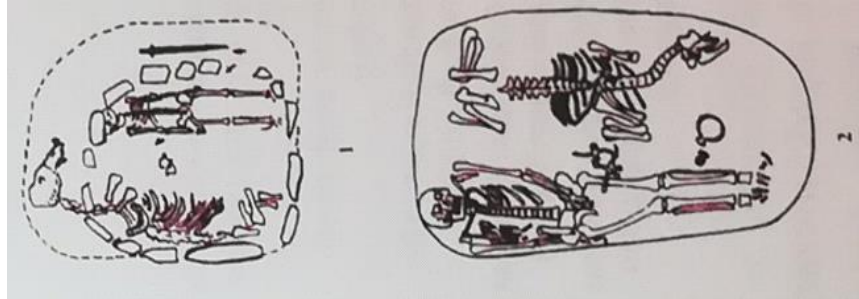
Görsel 7- Ukok Platosu'nda (Rusya Federasyonu) Hun devrine ait olduğu düşünülen, bir kadın asilzadeye ait kurganın rekonstrüksiyonu (Ekim, 2006: 115).

Orta Asya'da ve Asya'nın iç bölgelerinde Türkler ile başta Moğollar olmak üzere diğer komşularından bazıları büyük hükümdarlarının, kağanlarının mezarlarının bulunmasını istemedikleri için, onların kurganlarını genellikle kolay ulaşılamayacak, bulunamayacak yerlere yapmışlardır. Bu nedenle pek çok büyük Türk kağanının kurganının yeri bilinmemektedir ve tespit edilememiştir. Lakin tüm bunlara rağmen kimi kurganların hırsızca

soyulup, altın ve gümüşlerin, eşyaların çalındığını ve de mezardaki eşyaların düzenini bozmak suretiyle, yapıda tahribat meydana getirdikleri görülmüştür (Çoruhlu, 2017: 86).

Kurganlar incelendiğinde ölen kişinin, atı ve atının eyer takımı ve diğer eşyaları ile defnedildiği görülmüştür. Atların kurban edilmesinin özünde, ölünün öteki dünyada bir sürüye sahip olması istenmiştir... (Belli, 2003: 24). Kurganlarda yer alan insan iskeletleri ile ilgili olarak Vinnik, Türklerin bugüne kadar insan kurban ettiği yolunda hiçbir arkeolojik veri olmadığını söylemiştir.

Türkler tarafından kurganın sağlam bir yapı olarak inşa edilmesi, kurganın iç kısmının adeta yaşanacak bir ev gibi düşünülmesi, dolayısıyla Türkler için tıpkı evler gibi mezarın da mikro-kozmos addedilmesi, vefat eden bireyin genellikle atıyla, eşyalarıyla ve de savaş araç gereçleri ile birlikte gömülmesi, hatta küçük sehpa benzeri masalarda yer alan yiyecekler, ölen bireyin diğer dünyada da bu yaşamındakine benzer bir ömür süreceğine inanılmasından kaynaklanmaktadır. İlave olarak eklemek gerekir ki, mezarın iç kısmında da vefat eden bireye sunulmuş çeşit çeşit hediyeler de yer almıştır (Çoruhlu, 2017: 76).

Görsel 8- Doğu ve Orta Altay’da bulunan kurganların çizimleri (Soyonov, 2002: 133).

Cenaze töreni sırasında öldürülen ve ölüyle birlikte mezara gömülen atlar, 18. Yüzyıla değin geleneksel olarak varlığını sürdürmüştür (Belli, 2003: 26).

18. Yüzyıldan itibaren Müslümanlığın Kazak ve Kırgızlarda yavaş yavaş yerleşmesi ile artık mezara ölüyle birlikte at gömülmemeye başlanmıştır. Buna karşın Şamanizm

inancını sürdüren Altaylılar ve Yakutlar'da at kurbanlarının hala devam ettiği görülür (Belli, 2003: 26).

Ölü için sunulan kurban ve ziyafetin, çeşitli dönemlerinde de yapıldığı bilinir. Günümüzde bile ölünün üçüncü, yedinci, yirminci ve kırkıncı günüyle yıldönümünde ziyafetler yapılır (Belli, 2003: 27-29).

Eskiçağ'da Türkler ölümden sonra, insanın bu dünyadaki yaşamına benzer bir hayat sürdüreceğine, orada yiyip içeceğine, savaşlar yapacağına ve eğleneceğine inanmıştır (Belli, 2003: 31).

Türk Şamanizm'inin üzerinde henüz yeteri kadar çalışılmamıştır, bu inanç şeklinin adı bile henüz tam olarak konmuş değildir. Bazı akademisyenler bu inanışa Tengricilik, Gök Tanrı dini, batılı akademisyenler ise genellikle Şamanizm ya da Animizm demiştir. Hakasya'daki bu Türk topluluklarının arasında gerçek Şamanlar vardır. Bu insanların çoğu Hristiyan, kalanların ise büyük bir bölümü kendi değişleri ile Burkan (Buddha) dinine mensuptur (Vinnik, 2011: 143).

1.2. Balbal Kavramı

Balbalların yapılışının gerçek nedenleri ile ilgili olarak araştırmacılar, kesin bir bilgiye ulaşamamış olsa da bu konu ile ilgili farklı görüşleri olmuştur. Araştırmacıların balballar hakkındaki bazı görüşleri şu şekildedir:

Bazı araştırmacılar balbalları, antropomorfoz (insansılaştırılmış) tasvirleri de barındıran ve zemine dikey yerleştirilmiş taşlarla ilişkilendirmiştir. Başka araştırmacılar ise yalnızca, özel bir biçimi olmayan, sıradan ve sütun bir taş olduğunu iddia etmiştir (Soyonov, 2002: 226).

Rablov ise balbalların, ölen kişiyi anmak için dikilen ve taştan yapılan bir tasvir olduğunu söyler. Balbal sözcüğünün anlamı için bir başka ilginç görüş ise balbalların, ölen

kişinin hayattayken öldürdüğü düşmanlar olduğu ve bu öldürülen düşmanların da balbal denilen taşlarının yapıldığıdır. Balbal formuna mahkûm edilen bu düşmanlar Şamanist bir inançtan kaynaklanan birtakım görevleri yerine getirmek üzere muzaffer olanın kurganının etrafına yerleştirilir. W. Barthold ise balbal geleneğinin varlık nedeninin, öldürülen kişilerin, öteki dünyada ya onları öldüren ya da adına öldürdükleri kimselerin hizmetinde bulundukları konusundaki inançla açıklamıştır (Belli, 2003: 36).

Balbal ile ilgili bilgilerin hem eski Türk yazılarında hem de tarihsel kaynaklarında görülmesine rağmen ne amaçla yapıldığını ve kurganların etrafına yerleştirildiğini söylemek güçtür. Bazı tarihsel kaynaklar, kurgan etrafındaki balbalların sayısını ölen kişinin hayattayken öldürdüğü düşmanlarının sayısına denk olduğunu söyler ancak bu bilgiye inanmak zordur (Soyonov, 2002: 226).

Balballar hakkındaki bazı ansiklopedik bilgiler ise şu şekildedir:

Eski Türklerde balbal, ölmüş olan yiğit veya kahramanların kurganının etrafına dikilir. Bu balballar yiğit veya kahraman kişinin kendi hayatında öldürmüş olduğu her bir düşmanı temsil eder. Çoğunlukla Göktürklerle ait olan kurganlarda görülür ve balbalların büyüklüğüse ölen kişinin ne kadar önemli birisi olduğu ile ilgilidir. Eski Türk yazıtlarından olan Bilge Kağan Yazıtında, İltiş Kağan adına bir balbalın dikildiğine yer verilmiştir. Oğuzlara ait olan balbalların ise ağaçtan yontularak yapıldığı düşünülür ancak bu ağaç yontular günümüze kadar gelemediği için bunu kanıtlamak zordur. Balbalların, ölmüş olan yiğit veya kahraman kişiye öbür dünyada hizmet edeceğine, onunla beraber savaflara katılacağına inanılır ve bu nedenle insanmış gibi kabul edilir. Eski Türklerde doğu, kutsal yön olarak kabul gördüğü için balbalların, kurganın doğusuna dikilmesi tercih edilir. Bu gelecek günümüzde devam etmiyor olsa da Türkiye'nin bazı yerlerinde çeşitli izler taşır, bunlara örnek olarak; ülkemizin Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki bazı mezarlarda bulunan dilek taşları bu geleneğin izi sayılabilir (Ana Britannica, 2004: 284-289).

Örneklerine en çok Göktürkler zamanında rastladığımız balballar, ölen hakan veya komutanın kurganının etrafına dikilmiştir. Bu dikilen heykelsi taşlar, ölen hakan veya komutanın hayattayken öldürmüş olduğu düşmanlarının sayısına eşittir ve bu dikilen taşların her birinin bir düşmanı temsil ettiği söylenir. Balbal dikildiği zaman, ölen kişinin diğer hayatında ona hizmet edeceğinin sağlandığına inanılmıştır. Bu balbal dikme geleneği İslamiyet'in kabul edilmesine kadar devam ettiği ve Oğuzlarda da sürdürüldüğü düşünülür (Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi, 1987: 1222).

Balbal kelimesine ilk olarak Eski Türk yazıtlarından olan Orhun Yazıtları'nda rastlanıldığı söylenir. Köktürkler (Göktürkler), kendileri için önemli bir yeri olan savaşçı, kahraman vb. kişilerin mezarlarına, bu kişilerin kendi öldürdükleri düşmanlarının ağaç veya taştan yapılmış heykellerini dikmişlerdir ve bu diktikleri taş veya ağaç heykellerin, öteki dünyada ölüye hizmet veya yardım edeceğine inanmışlardır. (Kültür Ansiklopedisi, 2001: 109).

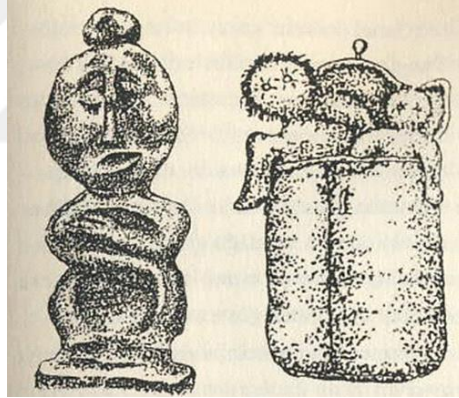
Bu bilgileri toparlayacak olursak balbalın, genellikle Göktürkler ve diğer eski Türklerde ölmüş olan yiğit, kahraman, komutan vb kişilerin kurganın etrafına dikildiği ve genellikle malzeme olarak taş kullanıldığı, yiğit, kahraman, komutan vb kişilerin hayattayken öldürdüğü her bir düşmanının bir balbalının yapıp dikildiği, çoğunlukla Köktürklere ait olan kurganlarda görülen balbalların büyüklüğünün ölen kişinin büyüklüğüne göre olduğu, her bir balbalın onlar için bir düşmanı temsil ettiği, balbal dikmekle ölen kişinin diğer yaşayacağı hayatında ona yardım ve hizmet edeceğine inanılması ve balbalların sayısının fazlalığı da ölen kişinin sağ iken gücünün simgesini temsil etmiştir.

İnsanı çağıştıran bu taştan yapılmış anıtların, balballar ve heykeller olmak üzere birbirinden ayrıldığı görülür. Heykeller, balballara göre daha gerçekçi ve detaylı işlenmiştir. Balballardan farklı olarak heykeller, ölen kişiyi ebedileştirmek amacıyla yapılır ve ölen kişinin kendisini temsil eder. Balbal ise ölen kişinin hayattayken kendi öldürdüğü düşmanlarını temsil etmiştir (İskenderzade, 2010: 258).

Yapılan araştırmaların sonucunda balbalların “balbal”, “baba” ya da “bediz” gibi farklı isimlerle adlandırıldığı gibi, heykellerin de kimi zaman “balbal” adıyla anıldığı görülmüştür. Balballar, bir heykele oranla daha kaba ve basit çizgilerle yontulmuştur. Ayrıca bu iki taş anıt, taşıdıkları anlam aısından da birbirinden ayrılırlar (şahin çandarlı, 2018: 420).

Avrupa’da taş babalara antromort, balballara ise stel denilmiştir (Peker, 2018: 89).

Balbal ve töz (put) kavramları da birbirine karıştırılmamalıdır. En yalın ifadeyle tözler (putlar) tapınma kaygısı ile yapılmıştır, balbala ise tapınılmaz. İkisi arasında böyle bir fark vardır.

Görsel 9- Moğolistan’da tespit edilmiş bronz töz (put). Sağda ise Kalmuklara ait keçeden yapılmış bir töz vardır (Çoruhlu, 2000: 61).

1.3.Balbalların Özellikleri

Hayashi, eski Türklere ait olan ve taştan yapılmış heykelleri, kadeh tutuş şekillerine göre iki gruba ayırır; tek eliyle ve iki eliyle birden tutanlar. Tek eliyle kadeh tutanlar, temel olarak Türk kağanlıklarının olduğu dönemlere aittir. İki eliyle birden tutanlarsa ilk olarak 8. ve 9. yüzyıllarda görülmüş ve 13. yüzyıla kadar da kadar devam etmiştir. Tek eliyle kadeh tutanlarda genel olarak erkekler tasvir edilmiş ve kurganların etrafında bulunmuştur. İki eliyle birden kadeh tutan taş heykellerin içerisinde kadınlara ait olan heykellere de rastlanır.

Tek eliyle kadeh tutan taş heykel geleneğinin Uygur Kağanlığı sonrasında sona erdiği görülmüş, iki eliyle kadeh tutanlarsa Moğolistan'ın kuzeybatısından başlayarak, Kazakistan'a ve Güney Rusya'ya (Kıpçak Bozkırı) kadar devam etmiştir. Kıpçaklara ait taş heykellerde Moğol ve Çin'in etkileri görülmüştür (Hayashi, 2012: 15).

Balbalların en çok görüldüğü zaman aralığı 6. ve 13. Yüzyıllardır. Bu tarihlerde eski Türkler tarafından sıklıkla kullanılan balballar, kurganların üzerine dikilmiştir. Balbalın ilk örneği ise Doğu Anadolu'da 1998'de Hakkâri'de keşfedilmiştir ve milattan önce 2. binyıllarına aittir (Riddle, 2011: 3).

Balballar incelendiğinde birbirinden bazı farkları olduğu görülmüştür. Örneğin İskitlere ait bir balbal ile Moğollara ait bir balbal arasında tipik farklılıklar vardır. Ayrıca balbalların uzunlukları da değişkenlik göstermiştir.

Karadeniz'den Avrupa'ya yapılan Türk göçleri, tarihin bazı dönemlerinde gerçekleşmiştir. Doğu Avrupa bu göçlerin merkezi olarak düşünülebilir. Bu bölge içerisinde Eski Türklerden günümüze kadar gelmiş çeşitli eserler vardır. Bu tarihi eserlerden en çok göze çarpanı balballar ve eski türk yazıtlarıdır. Balballar, yapıldıkları zaman ve döneme ait olan kültür, sosyal hayat, giyim kuşam vb. konular hakkında çeşitli bilgiler içermiştir (URL-2, 2021).

Görsel 10- Balbal geleneğinin yayılma yönlerini gösteren harita (Ağasioğlu, 2013: 90).

Görsel 11- Balbal geleneğinin doğuya ilerleyişini gösteren harita (Ağasioğlu, 2013: 97).

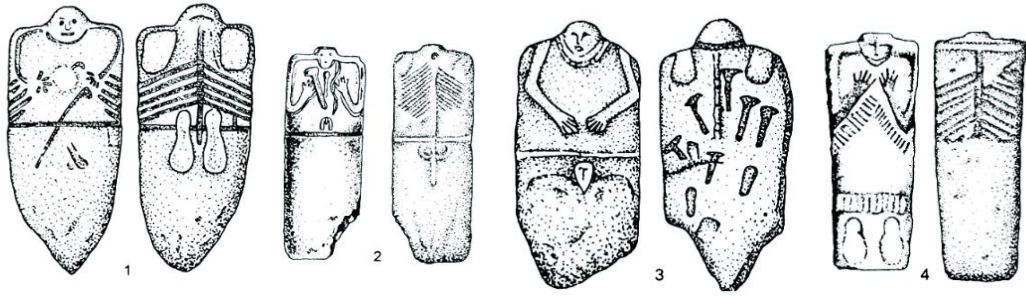
Görsel 10 ve 11’den yola çıkarak balbalların görüldüğü bölgeler şu şekilde sıralanabilir: Tanrı Dağı, Altay Dağı, Moğolistan, Güneybatı Sibirya Stepleri, Çin ve Moğolistan’ın bir kısmı, Batıya doğru orta Asya’nın içleri takiben Hazar ve Karadeniz kıyıları.

Balballar, aslında eski Türklere ait olan göçlerin ilerleyişi ile ilgilidir. Balbalların en çok görüldüğü bölge olan Deşt-i Kıpçak (Kıpçak çölü veya Kıpçak bozkırı) bölgesi, günümüzde Rusya’nın bir kısmı, Ukrayna, Romanya’nın bir kısmı ve Moldovya’yı kaplayan oldukça büyük bir alandır (URL-2, 2021).

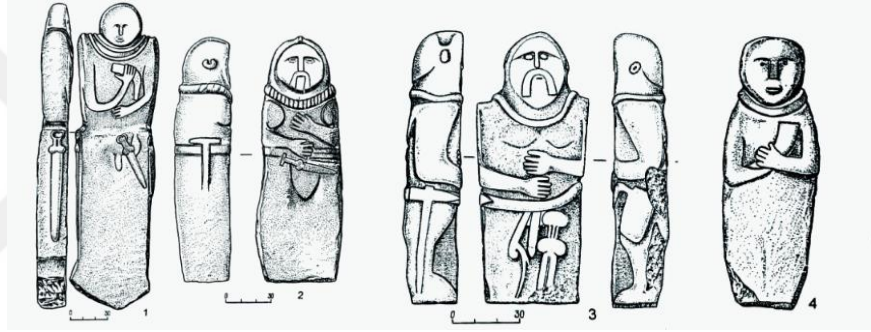
1998 yılında Doğu Anadolu’da keşfedilen ve milattan önce 2. binyılın sonları ile 1. binyılın başlarına ait olduğu düşünülen Hakkâri Stelleri, kap tutuş şekilleri ve taşıdıkları silahlar bakımından balballar ile benzerlik göstermiş olsa da elde edilen verilere göre ilk balbal örnekleri olduklarını söylemek zordur (Sevin ve Özfirat, 2001: 509).

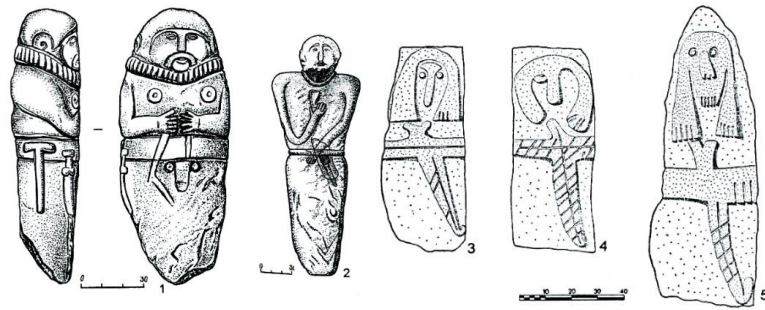
Görsel 12- Hakkâri stelleri. M.Ö. 2. binyılın ortaları ve sonları (Sevin ve Özfirat, 2001).

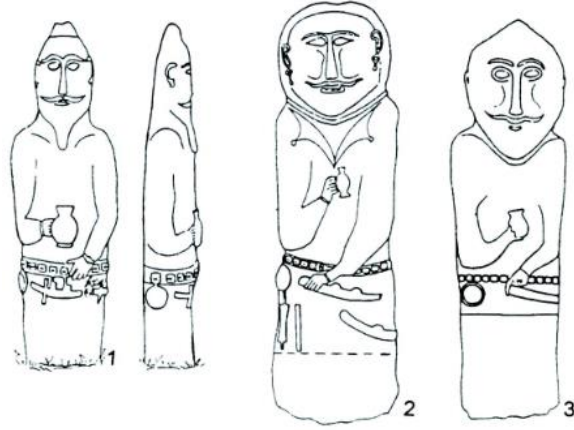
Görsel 13- M.Ö. 3. binyıl Ukrayna stelleri (Sevin ve Özfirat, 2001).

Görsel 14- Kuzey Karadeniz bölgesindeki İskit stelleri. 1: M.Ö. 6. ve 5. yüzyıllar, 2: M.Ö. 6. yüzyılın ortaları, 3: M.Ö. 5. yüzyılın sonları, 4: M.Ö. 4. yüzyıla aittir. (Sevin ve Özfirat, 2001).

Görsel 15- Kuzey Karadeniz (1 ve 2) ve Kuzeybatı İran (3, 4 ve 5) stelleri. 1 ile 2: M.Ö. 6. ve 5. yüzyıllara aittir (Sevin ve Özfirat, 2001).

Görsel 16- Göktürk dönemi heykelleri. 1 ve 2 Kazakistan bölgesi (Sevin ve Özırat, 2001).

Görsel 17- Moğolistan Altayı balbalları (Kubarev, Vladimir, 2002: 904).

Yaklaşık 9-11. Yüzyıllarda Kuman- Kıpçak boylarının yaptığı taş heykellerin içki kabını iki eliyle tuttuğı, ayrıca silahsız olarak yapıldıkları görölmüştür.

Görsel 18- Kuman Kıpçak taş heykelleri (URL-3, 2021).

Balballar incelendiğinde geleneksel ifadeye uymayan balballar da görülmüştür. Altay şehir müzesinde bulunan bir balbalın da geleneksel ifadeden farklı olarak kadeh ile aynı hizada kılıç tuttuğu görülmüştür.

Görsel 19- Batı Moğolistan'ın Altay sınırındaki bölgede yapılan arkeolojik kazılar sonucu bulunan balballar (Kubarev ve Tsevendorj, 2000: 217).

Görsel 20- Altay Şehir Müzesi (URL-2, 2022)

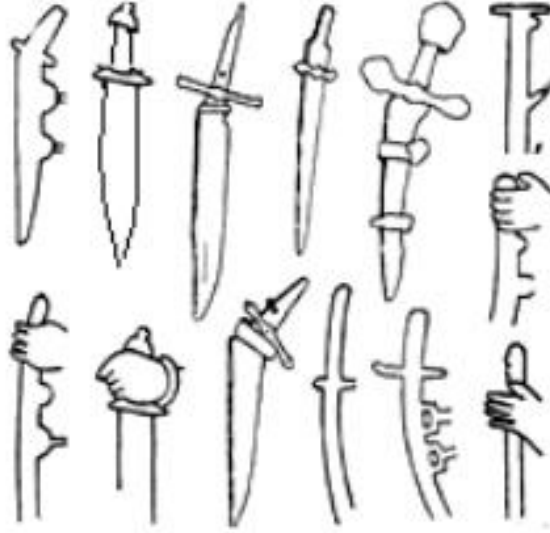
1.4. Balbalların Üzerindeki Detaylar

Balbalları yakından incelediğimiz zaman üzerine yüz, küpe, saç, bıyık, kıyafet, kemer, kılıç, kâse gibi bazı detayların işlendiği görülür. Özellikle baş bölümlerinin ve yüzdeki ifadelerin belirginliği öldürülen düşmanın başını temsil etmesindendir (Kaya, 2020:170). Balbalların üzerinde bulunan bu detaylar, o zamanlardaki eski Türklerin görünüşlerine ve o bölgede yaşamış olan diğer halklar ile benzerlik gösterdiği görülmüştür.

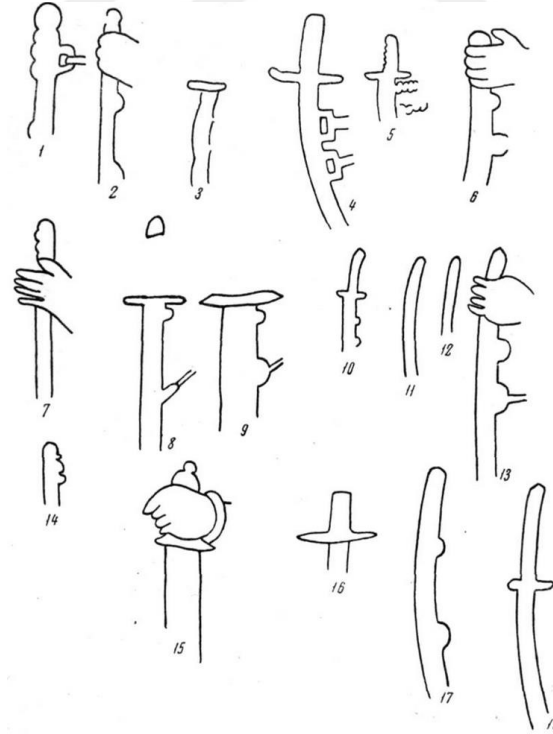
Kılıç veya hançer: Balbalların üzerindeki detayların anlamları ile ilgili olarak, kılıç motifinin yalnızca görünüş veya süslemeyle ilgili olmak yerine, İslamlığın kabulünden önceki zamanlarda yer alan bazı inançlarla ilgili olduğu düşünülür. Bu nedenle kılıçların balballarda yer almasının, eski Türklere ait ölüm ile ilgili bir gelenekten kaynaklandığı düşünülür (URL-2, 2021).

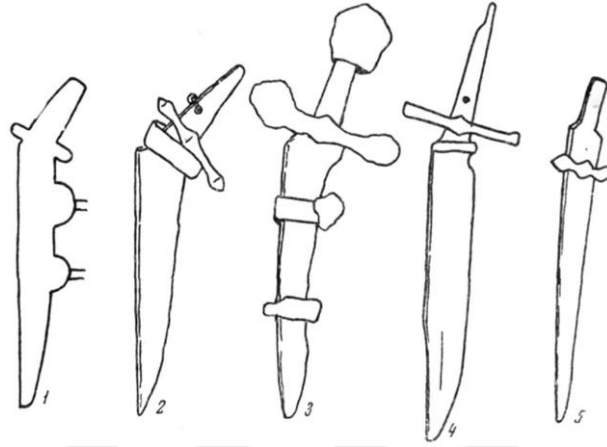
Görsel 21- Kılıç detayı (Somuncuoğlu, 2008: 426).

Görsel 22- Balbalların üzerindeki kılıç motifinin çizimleri (Ağasioğlu, 2013: 120).

Görsel 23- Balbal kılıç çizimleri. Altay: 1,2,3,4,5,6. Tuva: 7,8,9,10,11,12,13. Moğolistan: 14,15,16,17,18 (Евтюхова, 1952: 111, 112).

Görsel 24- Balballarda tasvir edilen hançerler. Sırasıyla; Tuva, Hakasya, Tomsk (Rusya’da bir şehir) yakınlarında, Kuzey Kafkasya, Kavaklar (Евтихова, 1952: 112, 113).

Kâse veya kadeh: Balballarda en çok görülen eşya, ellerinde tuttıkları kaseleridir. Bu kaseler yaklaşık olarak bel hizasında tutulmuş ve çeşitli anlamlar içermiştir. Bu kaselere bazen saksı, kâse veya kadeh de denilmiştir. Ancak görünümünden çok taşıdığı anlam önemlidir. Bilim insanlarından bazıları bu kadehlerin, ölümsüzlük suyunu ifade ettiğini söylerken bazıları da ölümlerin külünün yer aldığını söyler. Bir başka görüşse din ile ilgili yapılan ritüellerde kullanılan bir eşya olduğunu söyler (URL-2, 2021).

Balbalların ellerinde tuttıkları bu kapları kırmızı içkisi olarak nitelendiren araştırmacılar vardır. Kırmızı veya içki, and töreniyle bağdaştırılabilir ve İslamiyet’ten sonrasına da sızdığı şekliyle, bağlılık yeminiyle ilişkilendirilebilir ama temelde köken atalar kültüdür ve kutsal sayılan atalara belki de bir şey istemek amacıyla sunmayı ifade etmiştir (Çoruhlu: 2017: 231).

İskenderzade, kadehler hakkındaki bilgileri şu şekilde toparlamıştır:

“Göktürk heykellerinin ellerindeki içki kaplarına uzun süre anlam bulunamamış veya çeşitli anlamlar verilmiştir. Bazı araştırmacılar kadehi kül kabı, diğerleri mutlak hâkimiyetin kutsal gücü ve hükümdarlık simgesi olarak değerlendirmiştir. Emel Esin’e göre Oğuz beylerinin elde kadeh tutarak gömülme geleneği kadehin hükümdarlık remzi olabileceğine işaret etmektedir. Türk kültüründe kadehin

geleneksel tahta binme şöleni ve kanla ant içme merasimi ile bağlantılı olduğu da bilinmektedir. Göktürk heykellerinin eline içki kaplarının verilmesi kimine göre ölümsüzlük dileği olarak da yorumlanabilir. Kadehteki içkinin kandan veya süttten özel olarak yapılmış törensel içki veya rakı olabileceği konusunda da düşünceler mevcuttur.” (İskenderzade, 2010: 260).

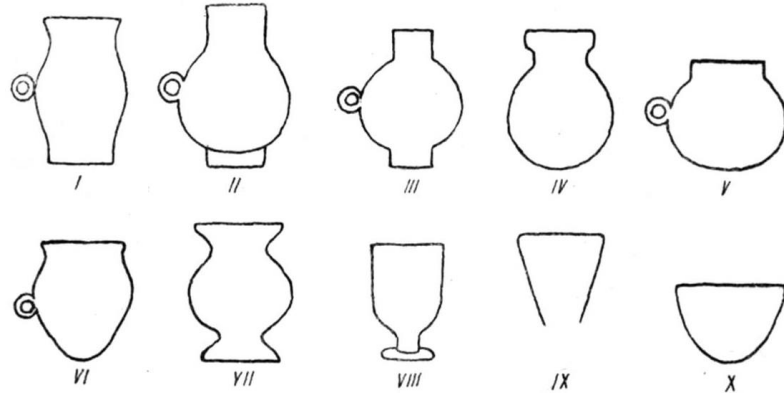
Görsel 25- Sağ elinde bir kap bulunan balbal, Moğolistan (Hayashi, 2012: 22).

Görsel 26- İki eliyle birden kap tutan heykel çizimi (Евтюхова, 1952: 86, 87).

Görsel 27- Balbalların içki kaplarıyla ilgili çizim (Ağasioğlu, 2013: 117).

Görsel 28- Balbalların içki kaplarıyla ilgili çizim (Евтюхова, 1952: 106, 107).

Yüz ve bıyık: Balballar gerçeği yansıtmaya kaygısı ile yapıldığı için detaylı incelendiği zaman yüzlerinin birbirinden farklı olduğu görülür. Bazı balbalların yüz çizgileri Moğolların yüzünü andırır. Dolayısıyla balbalların, biricik sanat eserleri oldukları söylenebilir. Balbalların yüzünün doğuya dönük olduğu kaydedilmiştir. Balbalların

farklılıkları konusunda bir diğer görüş ise toplumdaki farklı kesimleri yansıttığı düşüncesidir (URL-5, 2022).

Göktürk balballarında kadınların da tasvir edildiği görülmüştür. Erkek figürlerin aksine, kontur çizgilerin daha yuvarlak ve yumuşak olanlar kadın olarak sınıflandırılabilir (İskenderzade, 2010: 261). Kadınlar genellikle 8-9. yüzyılda görülmeye başlanan iki elle birden kap tutan taş heykellerde görülür

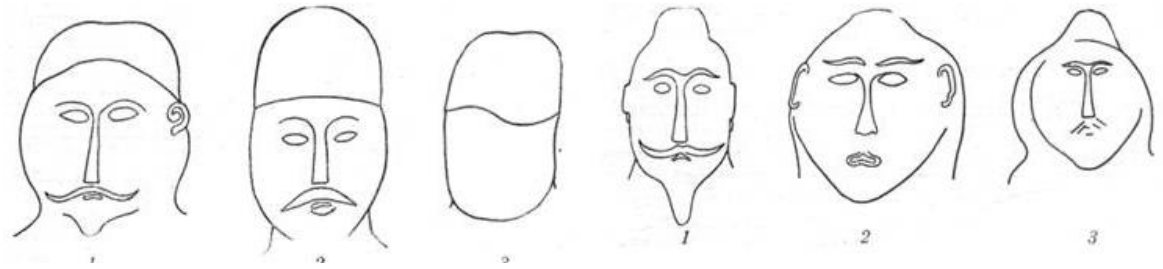

Görsel 29- Kadın ve erkek yüzü (URL-6, 2022).

Göktürk zamanında yapılmış balballara bakıldığında, bıyıkların birbirinden farklı şekillerde yapılmış olduğu dikkat çeker. Bu farklılığın nedeni olarak gerçeği yansıtmaya kaygısı içine girildiği düşünülmüştür (İskenderzade, 2010: 262).

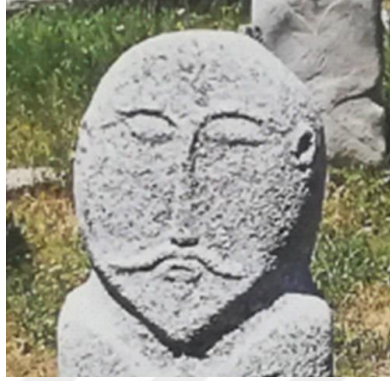

Görsel 30- Bıyık detayı (Somuncuoğlu, 2008: 426).

Görsel 31- Balballarda yer alan bıyık çizimleri (Евтюхова, 1952: 102, 103).

Küpe: Balballar yakından incelendiği zaman kulak ve küpe detaylarının işlenmiş olduğu görülür. Küpeler çoğunlukla halka şeklindedir ve kulak deliğine takılmıştır. Bazen bu halkalardan tutam şeklinde sallanan farklı detaylar da bulunur (İskenderzade, 2010: 262).

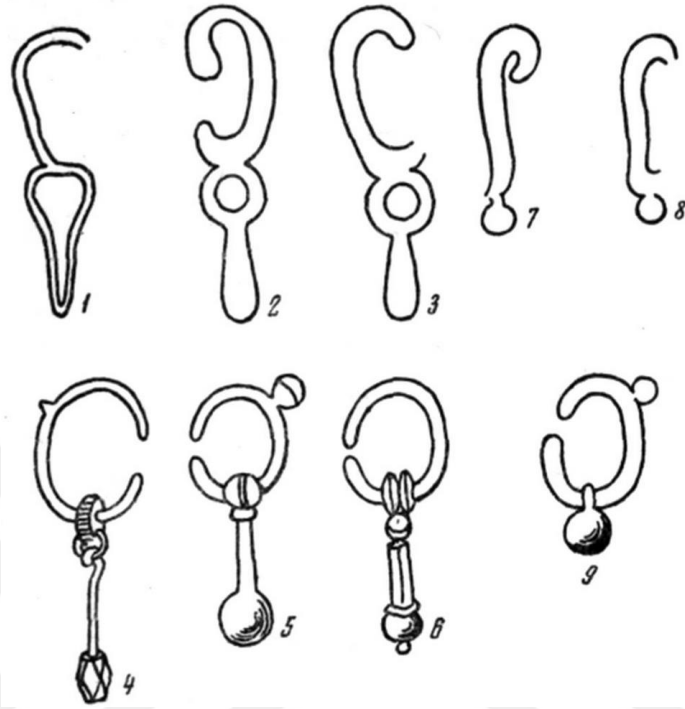
Görsel 32- Küpe detayı (Somuncuoğlu, 2008: 426).

Görsel 33- Küpe detayı (URL-6, 2022).

Görsel 34- Küpe detayı (URL-7, 2022).

Görsel 35- 7. ve 8. yüzyıla ait küpeler. 1: Tuva, 2: Tuva, 3: Tuva, 4: Altay, 5: Altay, 6: Koban mezarlığı 7: Moğolistan, 8: Moğolistan, 9: Altay (Евтюхова, 1952: 105, 106).

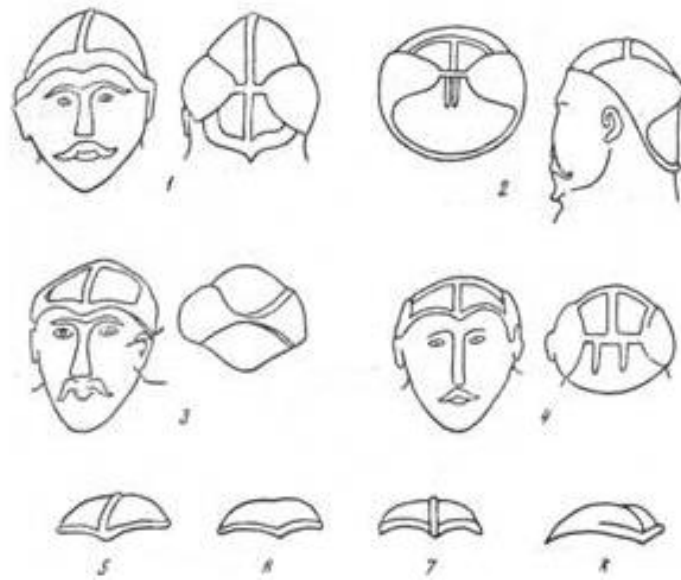
Başlık: Moğolistan ve Güney Sibirya bölgelerinde bulunan ve Göktürklerle ait olan balbalların büyük çoğunluğunun başlıklı olduğu tespit edilmiştir. Bu başlıklar yuvarlak ve konik biçimli olarak iki gruba ayrılmıştır (İskenderzade, 2010: 261).

Görsel 36- Başlıklı balbal çizimleri (Евтюхова, 1952: 80-83).

Görsel 37- Başlık çizimleri (Ağasioğlu, 2013: 121).

Görsel 38- Başlık çizimleri (Евтюхова, 1952: 102, 103).

Başlıkların yuvarlak veya konik şekilde yapılmasının özünde rütbeyi temsil ettiği yönünde görüşler vardır.

Saç: Göktürklerin, saçlarını serbest bıraktıkları (URL-5, 2022) veya örülü olduğu görülmüştür. Bu örgülerin uzunluğu ve sayısıysa değişkenlik göstermiştir.

Eski Türk heykel ve resimlerinde saç dikkat çeken bir bölümdür. Saçlar, başlıklı ve başlıksız olma durumuna göre değişiklik göstermiştir. Başlıksız olduğu zaman genellikle saçlar uzundur ve örülüdür. Bu örgülerin sayısı da değişkenlik göstermiştir. Bu örülmüş saçların uçlarını sabitlemek için deri ve bağcıklar kullanılmıştır (İskenderzade, 2010: 262).

Görsel 39- Tanrı dağlarında bulunmuş bir balbalın çizimi (Ağasioğlu, 2013: 122).

Görsel 40- Bir balbalın arkadan görüntüsü (Mutlu, 2015: 112).

Görsel 41- Saç detayı (Polat, 2015: 104).

Kaftan: Yapılmış heykel ve balballar incelendiğinde kaftanların, soldan sağı doğru kapandığı ve bel kısmında bir kemer ile sabitlendiğı görülür. Bu kaftanların yaka kısmıysa genellikle yüksektir ve geriye doğru katlanarak kullanılır (İskenderzade, 2010: 262).

Görsel 42- Ayrıntılı işlenmiş balbal, yaka detayı (URL-4, 2022).

Görsel 43- Eski Türk taş heykellerindeki giyim unsurlarının betimi. 1-4, 6, 7, 10-12, 16, 20, 21, 26 - Kazakistan; 5, 9, 13 – 15 – Altay; 8, 18, 19, 22 – 25, 27, 28- Moğolistan; 17- Tuva. (Kubarev, Geleb, 2002: 193).

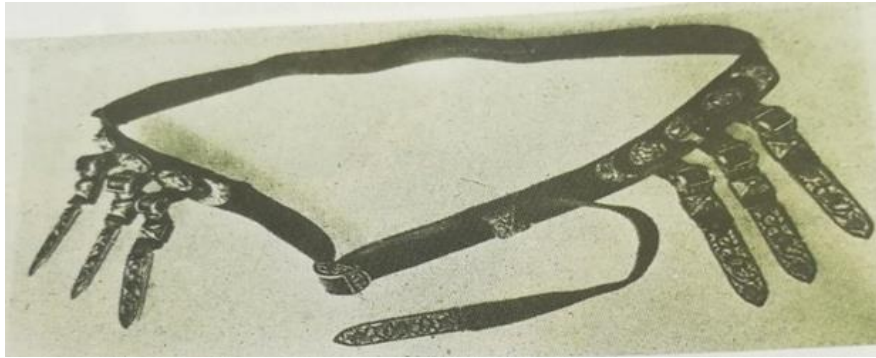
Kaftanların sağa veya sola kapanmasının cinsiyeti temsil ettiği yönünde çeşitli görüşler vardır.

Kemer, levha ve kemer tokası: Kemer motifinin bazen detaylıca bazen de daha yalın olarak işlendiği görülür. Kemer kuşaklarına genellikle madeni plakalar takılır ve bu plakalarsa dört köşeli olur (bkz. Görsel-46). Bazı balbalların kemerlerine küçük eşyaların da bağlanmış olduğu dikkat çeker (URL-5, 2022).

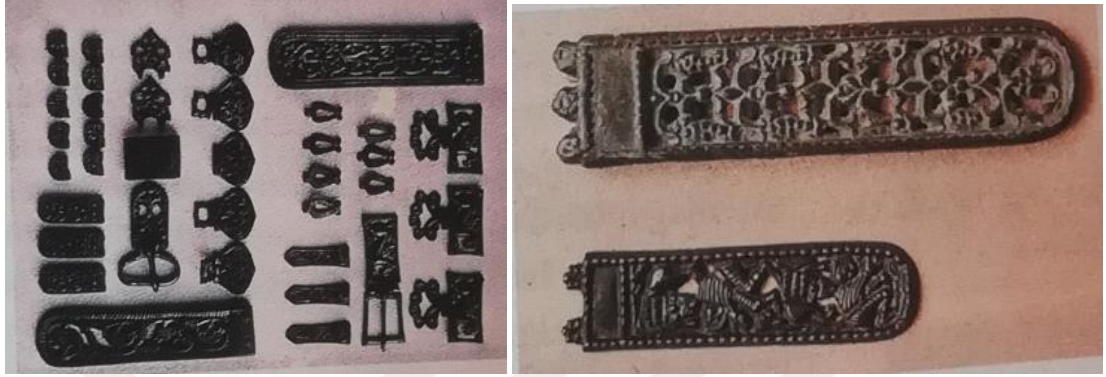
Görülen bazı kemerlerde madeni plaka yerine deri şeritler sarkıtılmıştır. Bu tarz kemerlerde kemer tokası ön plandadır. Genellikle kemerlerin sol tarafında kılıç sarkıtılmıştır. Kemerin sağ tarafındaysa bir kese veya torba bulunur. Bu keseler, kazı sonrası çeşitli kurganların içerisinde de bulunmuş olsa da ne amaçla kullanıldığı belirlenememiştir (İskenderzade, 2010: 262).

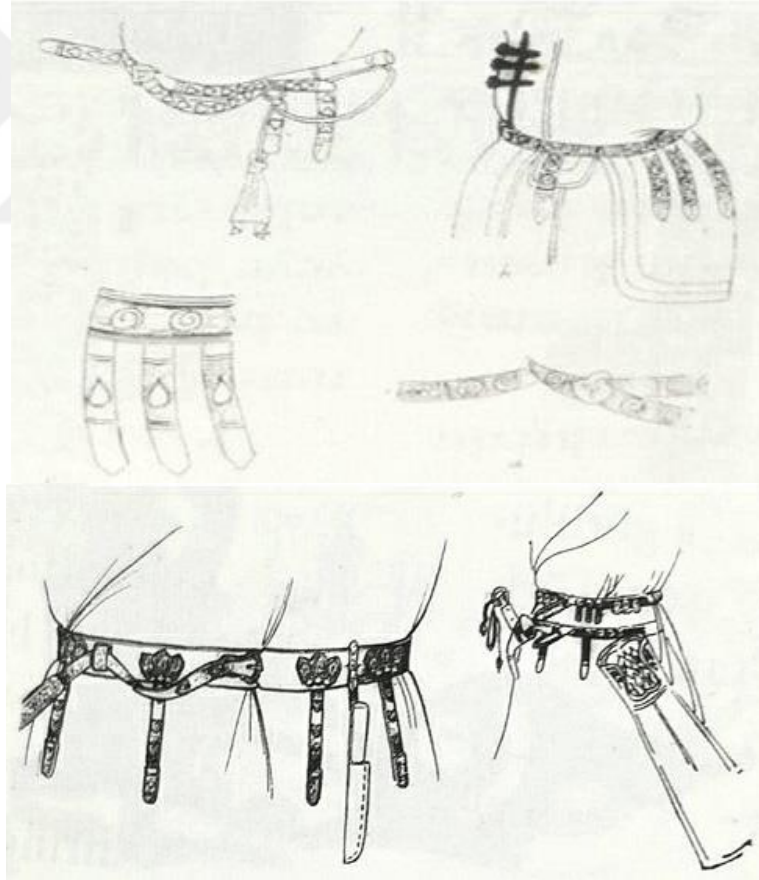
Görsel 44- Balballarda görülen kemer örnekleri (Diyarbakirli, 2002: 880).

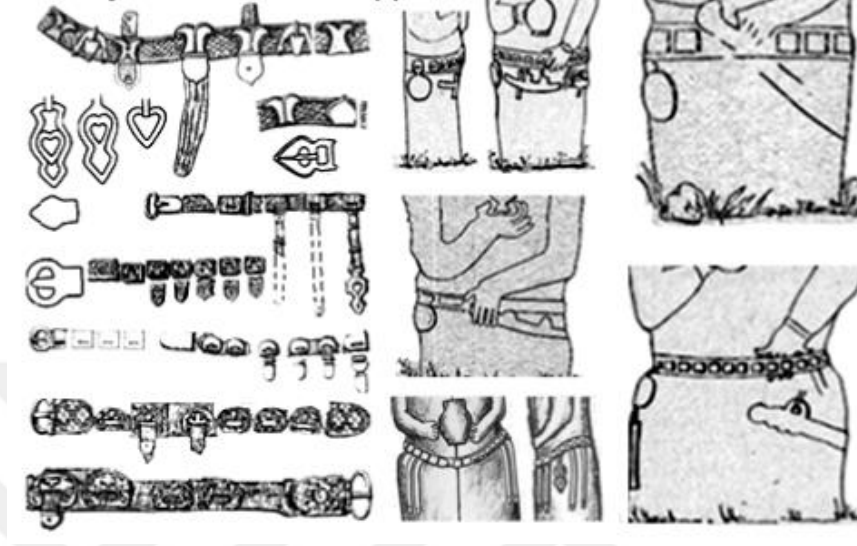
Görsel 45- Deriden yapılmış kuşak üzerindeki madeni plakalar (Diyarbakirli, 2002: 878).

Görsel 46- Kemerlere takılan madeni plakalar (Diyarbakirli, 2002: 879).

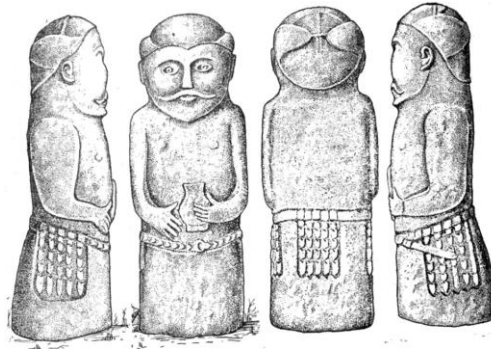
Görsel 47- Erken devir Türk topluluklarında görülen sarkıntılı kemerler (Diyarbakirli, 2002: 878).

Görsel 48- Balballarda kemer çizimleri (Ağasioğlu, 2013: 122).

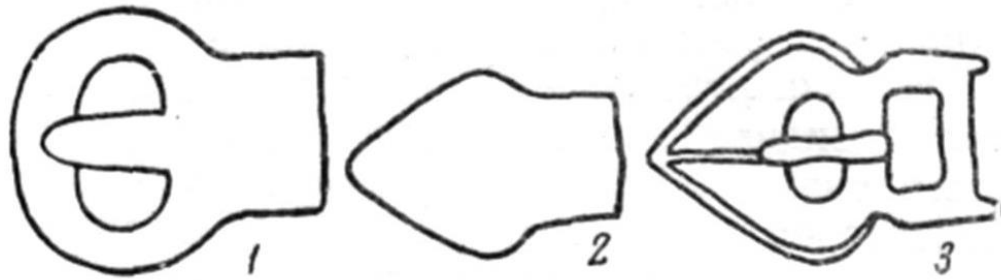
Görsel 49- Kemer detayı (Евтюхова, 1952: 83, 84).

Görsel 50- Kemer detayı (Евтюхова, 1952: 84, 85).

Görsel 51- 9. yüzyıla ait asılı levhalar. 1 ve 2: Tuva, 3: Tuva, 4: Transbaikalia (Rusya) 5: Semirechye (Rusya) 6: Altay (Евтюхова, 1952: 109, 110).

Görsel 52- Kemer tokaları. 1:Tuva, 2: Tuva, 3: Altay (Евтюхова, 1952: 109, 110).

2. BÖLÜM

KIRGIZİSTAN'DA BULUNAN BALBALLAR

2. BÖLÜM

KIRGIZİSTAN'DA BULUNAN BALBALLAR

Balbalların en çok görüldüğü bölgenin Deşt-i Kıpçak Bölgesi'dir. Bu bölge bugünkü Ukrayna, Moldovya, Rusya'nın bir kısmı ve Romanya'nın bir bölümünü içeren oldukça büyük bir alandır. Bu alanı Orta Asya olarak da genellemek mümkündür. Kırgızistan'da bu belirtilen bölgenin içerisinde ve balballar bakımından zengin bir ülkedir. Bu zengin tarihi özelliğinden dolayı Kırgızistan'ın ele alınmıştır.

Bu bölümde Kırgızistan'ın sanatı ile ilgili olarak, geleneksel el sanatlarına değinilmiş ve ardından ülke içerisinde bulunan balballar derlenmiştir.

2.1. Kırgızistan

Kırgızistan (Kırgız Cumhuriyeti), Kuzeyinde Kazakistan, Batısında Özbekistan, Güneyinde Tacikistan, Güneydoğu ve Doğuda ise Çin' in yer aldığı bir Asya ülkesidir. Kırgızistan'ın konuştuğu dil Kırgız Türkçesi (Kırgızca)'dır. Ancak, Rus Devriminden kaynaklanan Çarlık ve Sovyet dönemlerinin etkisinden dolayı Rusçanın halen yaygınlığını koruduğu ve resmi dil olarak kabul edilmiş olduğu görülür. Kırgızistan, başkenti Bişkek dâhil 8 ile ayrılmıştır. Bu iller; Bişkek, Batken, Çuy (Tokmok), Calal-Abad, Narin, Oş, Talas ve Issık Göl (Karakol)'dür.

Görsel 53- Kırgızistan Haritası (Akkan, 2002: 441).

2.2. Kırgızistan’da El Sanatı

Kırgızistan’ın yerel sanatı, kültürel değerler açısından önemli bir yere sahiptir. Kırgız halkı eserlerinde, kaya resimleri, eski Türk yazıtları, balballar, duvar çizimleri ve sembolleri kullanmıştır.

Kırgız sanatçılar, kendi geleneksel sanatlarını yaymak ve korumak için çeşitli etkinliklerde bulunmuştur. Kırgızlar, diğer Türk toplulukları ve Rus Devriminin etkilerinde kaldıkları için bunun izleri sanatlarına da yansımıştır. Yine de kendi sanatlarına sahip çıkmayı başarmışlar, destanlarını, tarihi mitlerini vb. konuları aktarmış, kimliklerini ve kültürlerini hep korumuşlardır (Başbuğ, 2009: 65).

Kırgızlarda sanat, halkın her zaman sahip çıktığı bir konudur ve bu sayede bugünlere kadar gelebilmiştir. Eskiden Kırgız sanatı, süs eşyaları, çeşitli giysiler ve keçe motifleri ile sınırlıydı. Artık bu konular genişletilmiş, tarihsel ve kültürel miraslar da değerlendirilmeye başlanmıştır (Enveroğlu, 2010, 194).

Kırgız halk sanatı incelendiğinde kadınların ve erkeklerin farklı konuları çalıştıkları görülür. Kadınlar genellikle hasır dokumaları, halı, kumaş, keçe, giysiler, çadırların yapımında ve içerisini süslemede kullanılan eşyalara kadar sanat kaygısı içerisinde.

Erkeklerse, demircilik, kuyumculuk, deri ve ağaç işlemeciliğiyle uğraşmıştır. Bu yapılan çalışmalar da plastik sanatların devamı olarak düşünülebilir (Başbuğ, 2009: 65).

Ülkede sanatı besleyen kaya çizimleri, eski Türk yazıtları, balballar, duvar çizimleri ve semboller gibi birçok geleneksel kaynak vardır. Kırgızistan ve ona komşu bölgelerde de yer alan bu geleneksel kaynakların hem soyut hem de sembolik bir dili vardır. Geleneksel Kırgız el sanatları, ülkeyi besleyen bu kaynakları, kendi geleneklerine göre ele almış ve zamanla özümsemişlerdir. Günümüzde çağdaş sanat anlamında Kırgız sanatçıları hala ülkelerini besleyen bu kaynaklara sanatlarında yer verir (Enveroğlu, 2010, 192-195).

Kırgızistan keçe sanatında doğayı yansıtmaya kaygısı vardır. Bu nedenle kırmızı, lacivert, kahverengi, turuncu, beyaz ve tonları olan renkler tercih edilmiştir. Bu renklerin tercih edilmesinin halk arasında çeşitli anlamları vardır. Kırmızı ile Kırgızistan'ın Jeti Ögüz Dağlarını, lacivert ile Isık Göl'ü ve gökyüzünü, beyaz ile yaz aylarında Tanrı Dağları'nda olan karlar ifade edilmiştir. Sarı ve turuncunun beyaz ile yer aldığı durumlardaysa ilk bahar ve ilk baharın ilk çiçeğinin açtığı anlatılır. (Asangazieva, 2006: 44)

20. yüzyıldaki Kırgız çağdaş sanat eserleri incelendiğinde ressam, heykeltıraşlar ve diğer geleneksel sanatçıların kendi değerlerine yöneldikleri görülür. At, kımız, komuz, bozüy kelimeleri Kırgızlar için önemli bir yere sahip olduğu için hemen hemen bütün Kırgız sanatçıları, bu sözcüklerin kapsadığı anlamı eserlerine yansıtır (Başbuğ, 2009: 63).

Mili içki kımız, milli çalgı komuz ve evleri bozüy, özellikle göçebe Türklerin vazgeçilmezi olan at, Kırgızların sembolü haline gelmiştir. Koyun yününden yapılan keçe, ahşap bir kasnak üzerine kubbemsi bir biçimde bağlanarak bozüy denilen bir yurt yani çadıra dönüşmüştür. Bozüy adı verilen yurt, soğuk, sıcak ve yağışlı havalardan Kırgızları koruyan bir unsurdur. Bozüy, Kırgız kültüründe o kadar önemlidir ki, bugün Kırgızistan Cumhuriyeti'nin bayrağında yer alan bir semboldür (Başbuğ, 2009: 64).

Yüzyıllardır göçebe bir hayat süren Kırgızlar, Sovyetler Birliği zamanında yerleşik hayata geçmeye zorlanmış olsa da Kırgız halkını kendi geleneklerinden göçebe yaşam

anlayışlarından ayıramamıştır. Kış aylarını köylerinde, yaz aylarında yaylalarda hayatlarına devam etmiş ve yarı göçebe bir şekilde yaşamayı tercih etmişlerdir. Sovyetler Birliği zamanından önceki göçebe yaşam şekli eski Türklerin yaşam şekilleri ile benzerdir.

2.3. Kırgızistan’da Bulunan Balballar

Kırgızistan’ın içerisinde yer alan balbalların büyük bir bölümü Kırgızistan’ın farklı bölgelerinde yer alan, eski Türklere ait kurganlardan toplanılmıştır. Bu bölgelerden getirilen balballar tarihî mekânlara, müzelere, müzelerin ve çeşitli kurumların, kamu binalarının bahçelerinde yer alan bölgelere veya özel sektöre ait yerlerin bahçelerine yerleştirilmiştir. Dolayısıyla şehrin içerisinde yer alan balbalların orijinal eserler olduklarını söylemek mümkündür.

Bişkek içerisindeki balballar incelendiğinde Polat’ın yapmış olduğu araştırmalara göre Devlet Tarih Müzesinde 33 adet ve Manas Üniversitesi Yerleşkesinde 7 adet balbal tespit edilmiştir (Polat, 2015: 123-124). Tokmok Buranadaki balballar incelendiğinde Umut’un yapmış olduğu araştırmalara göre Açık Hava Müzesi içerisinde toplam 70 adet balbal tespit edilmiş (Umut, 2015:163).

Bugün, Kırgızistan’daki balbalların çok az bir bölümü asıl bulundukları yerlerde muhafaza edilmiştir. Şehrin çeşitli yerlerine taşınan balballar çoğunlukla korunaksız ve örtüsüz olarak sergilenir. Taş eserler, tarihî açıdan en az mermer vb. malzemeden yapılmış diğer eserler ile aynı öneme sahiptir. Ancak günümüzde taş eserlere gerekli önem gösterilmez, bu durum ülkemiz ve dünyanın çoğu bölgesi için de geçerlidir (Alyılmaz, 2016: 1520, 1521).

Bişkek içerisindeki Devlet Tarih Müzesi’nde yer alan balballara baktığımız zaman balbalların müzenin bahçesinde bulunduğu görülür. Balballar, Kırgızistan’ın farklı bölgelerinden toplanılarak müzeye getirilmiştir (Polat, 2019: 1070).

Görsel 54- Devlet Tarih Müzesi (URL-8, 2022).

Görsel 55- Kırgızistan Devlet Tarih Müzesi, balballar (Somuncuoğlu, 2008: 426).

Belli'nin yapmış olduğu araştırmalara göre Bişkek Tarih Müzesi'nde yer alan ve isminin "Karahan" olduğu belirtilen bu balbalın en uzun balbal olduğuna karar verilmiştir (bkz. Görsel-56) (Belli, 2003: 110).

Görsel 56- Kırgızistan Devlet Tarih Müzesi, boyu yaklaşık 275 cm. (Belli, 2003: 110).

Görsel 57- Kırgızistan Devlet Tarih Müzesi, balballar (Polat, 2019:1066, 1067).

Bişkek içerisinde yer alan Manas Üniversitesi'nin içerisinde de balballar yer alır. Bu balballar “Prof. Dr. Tabaldiyev ve ekip arkadaşları tarafından bulundukları yerlerden alınarak Manas Üniversitesine getirilmiştir. Manas Üniversitesindeki balbalların bir kısmı

açık alanda, bir kısmı ise Arkeoloji - Etnografya Müzesi'nde sergilenir". Bu müzeyse Manas Üniversitesi'nin içerisindeki rektörlük makamının bulunduğu binanın alt katındadır (Alyılmaz, 2016: 1514, 1521).

Görsel 58- Manas Üniversitesinin giriş kapısı (Alyılmaz, 2016: 1497).

Görsel 59- Manas Üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin bahçesindeki balbalların genel görüntüsü (Alyılmaz, 2016: 1522).

Görsel 60- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin bahçesindeki balbalların yakından görüntüsü (Alyılmaz, 2016: 1523, 1524, 1525).

Görsel 61- Manas Üniversitesi Arkeoloji - Etnografya Müzesindeki balballardan ikisinin görüntüsü (Alyılmaz, 2016: 1521).

Talas şehrinin içerisinde bulunan Manas Türbesi'nin çevresinde de balballar vardır. Bu türbe, Kırgız halkına ait bir kahramanlık destanı olan Manas Destanıyla ilgilidir. Destanda Manas'ın türbesi ile ilgili çeşitli efsaneler anlatılır.

Görsel 62- Manas Türbesi etrafındaki balballar (URL-9, 2022).

Görsel 63- Manas Türbesi etrafındaki balballar (URL-10, 2022).

Görsel 64- Manas Türbesi etrafındaki balballardan biri (URL-11, 2022).

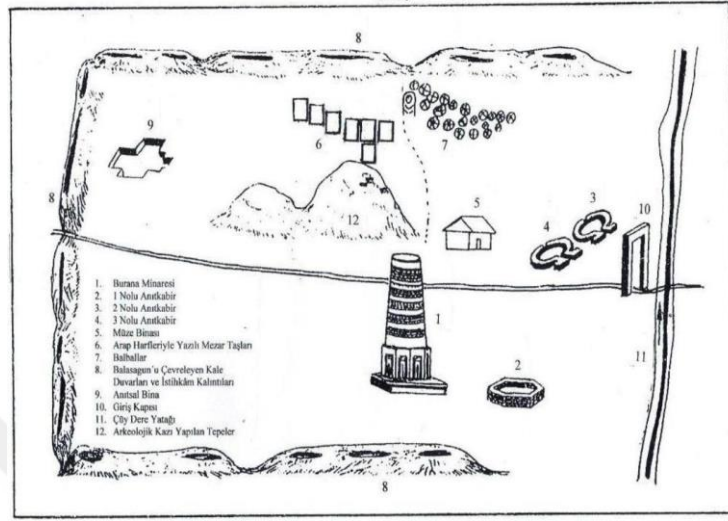
Görsel 65- Manas Türbesi yanına getirilmiş balballardan biri (Çoruhlu, 2017: 497).

Kırgızistan'ın Tokmok şehri yakınlarında bulunan Burana Açık Hava Müzesi'nde de balballar vardır. Burana Açık Hava Müzesi, 1976 yılında Kırgız Hükümeti tarafından ören yeri olarak devlet korumasına alınmış ve sonra burası müze özelliği kazanarak başta şehirdeki eserler olmak üzere balbal, mezar taşları, müzelik eserler vb. buraya getirilerek tarihi yapılarla birlikte Burana Açık Hava Müzesi'nde sergilenmiştir. Bu alanda ayrıca bir müze binası ve Burana Kulesi bulunur (Aykaç, 2022: 159).

Bu alanda bulunan yaklaşık 80 adet balbalın büyük bir bölümü Çuy Vadisinde bulunan ve tahrip olmuş eski Türklere ait mezarlardan (kurganlardan) toplanılıp getirilmiştir. (Yıldız, 2014: 198). Çuy Vadisi denen bölge, Çuy nehrinin baştan sona aktığı bölge olarak tanımlanabilir. Çuy nehrinin ortalama uzunluğu 1,186 km'dir ve Kırgızistan'ın en uzun nehridir (UNECE, 2011: 121).

Görsel 66- Çuy (Chu) Nehri'nin harita üzerinde görünümü (UNECE, 2011: 121).

Görsel 67- Balasagun Açık Hava Müzesinin çizimi (Törökanov ve çev. Yıldız, 2014: 207).

Görsel 68- Burana Kulesi (URL-12, 2022).

Görsel 69- Burana Açık Hava Müzesinde bulunan Müze (Aykaç, 2022: 174).

Görsel 70- Burana Açık Hava Müzesi balballardan bir grup (Törökanov ve çev. Yıldız, 2014:206).

Görsel 71- Balballar, Kırgızistan-Bişkek (Somuncuoğlu, 2008: 433).

Görsel 72- Burana şehrindeki balballar (Aykaç, 2022: 166).

Kırgızistan içeresine yerleştirilmiş balballardan bazıları;

Görsel 73- Karakol şehri, parkın içeresine yerleştirilmiş balballar (Belli, 2003: 101).

Görsel 74- Bişkek’te bulunan bir kağan balbalı (Alyılmaz, 2016: 1041).

Görsel 75- Balbal, Kırgızistan (Belli, 2003: 109).

Görsel 76- Tüp ilçesindeki balballar (Belli, 2003: 107).

Görsel 77- Tüp ilçesinde bulunan en geniş balbal, genişliği 75 cm (Belli, 2003: 110).

3. BÖLÜM

KİŞİSEL UYGULAMALAR

3. BÖLÜM

KİŞİSEL UYGULAMALAR

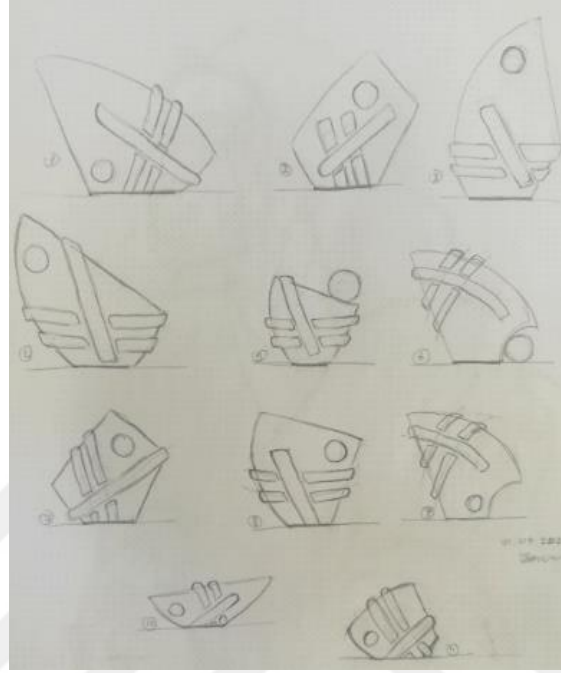
Tez çalışmasının son bölümü olan uygulamalar aşamasındaysa tasarımlar, Kırgızistan içerisinde yer alan balballardan yola çıkılarak soyut seramik formlara dönüştürülmüştür. Bu süreç teknik bilgiler ve görseller ile desteklenerek aktarılmıştır

3.1. Tasarımlar, Prototipler ve Süreç

Balballar, tarihi açıdan hala araştırılmaya devam edilen çok geniş bir konudur. Ancak balbalların sanatsal yönden ele alındığı çalışmalar çok azdır. Balbalların bir sanat nesnesi olarak görülmesi ve bundan yola çıkarak yeni bir yorum katılması bu tez çalışmasının odak noktası olmuştur. Balballara, yeni bir yorum kazandırırken onların tarihi görünümlerine bağlı kalarak, yine onların dokusuna sahip ama günümüz sanatıyla daha soyut bir anlatım dili kullanan çalışmalara dönüştürmek hedeflenmiştir.

Bu tez çalışmasında temelde balbalların genel görüşlerinden yola çıkılmış olsa da taşıdıkları Şamanist inançlardan yola çıkılarak da çeşitli tasarımlar yapıp çoğaltılabilir. Bu anlamda balballar sanat ve tasarım açısından engin bir esin kaynağı oluşturur ve disiplinler arası çalışmaya da uygun olduğu düşünülebilir.

Tasarımlar, kâğıt üzerine kalem ile çizim yapılarak ya da bilgisayar programlarından destek alınarak gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1- Balbal serisi form eskizleri.

Şekil 2- Balbal yüzleri, illüstrasyon programı desteğiyle yapılmıştır.

“Balbal serisi form eskizleri” (bkz. Şekil 1) adlı çizimler oluşturulurken, Kırgızistan içerisinde yer alan balballar incelenmiştir. Balballar görünüş olarak birbirine benzese de aslında birbirlerinden farklıdır. Bu düşünceden yola çıkarak, balbalların düz ve keskin duruşları bozularak soyutlanmış, hareket katılmış ve üzerlerine, balballarda yer alan kemer ve kılıç motiflerine bağlı kalarak yeni bir yorum ortaya konmaya çalışılmıştır. Tasarımlarda yer alan yuvarlaklar ve boşluklar ise balbalların kafası olarak düşünülmüştür. Bu tasarımlar içerisinde seçilen yedi adet çizim, şamotlu çamurla elle şekillendirilerek üç boyutlu formları yapılmıştır.

“Balbal yüzleri” (bkz. Şekil 2) adlı çizimler oluşturulurken, Kırgızistan içerisinde yer alan balballar incelenmiştir. Balbalların aynı zamanda bir portre özelliği gösterdiği düşüncesinden yola çıkarak balbalların yüzleri ele alınmıştır. Seçilmiş 12 farklı balbalın yüzleri tekrar yorumlanarak bilgisayar programı (illüstrasyon) kullanılarak çizilmiştir. Bu çizimlerden beş tanesi seçilerek üst üste gelecek bir kompozisyon oluşturulmaya çalışılmış ve şamotlu çamurla elle şekillendirilmiştir.

Yapılan seramiklerin tümü elle şekillendirme ve sucuk (fıtil) tekniği kullanılarak oluşturulmuştur. Kurutulan formların iki pişirim yapılması planlanmıştır. Şamotlu çamurla oluşturulmuş formlar, metal oksitlerle (mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksitler) sür sil edilerek renklendirilmiştir. Oksitlerin yüzeye tutunması için oksit miktarına bağlı olarak kurşun oksit katılarak 1050 °C de pişirilmiştir. Seramik uygulamalar 2022 yılında yapılmıştır.

Yapılacak uygulamalara karar verildikten sonra nihai işlere başlamadan önce prototiplerini yapmak tercih edilmiştir. Şamotlu çamurla elle şekillendirilen prototipler, kurutulup metal oksitler ile boyandıktan sonra tek pişirim yapılmıştır (bkz. Şekil 3 ve 4).

Şekil 3- Elle şekillendirilen prototiplerin fırça kullanılarak metal oksitler ile renklendirilmesi

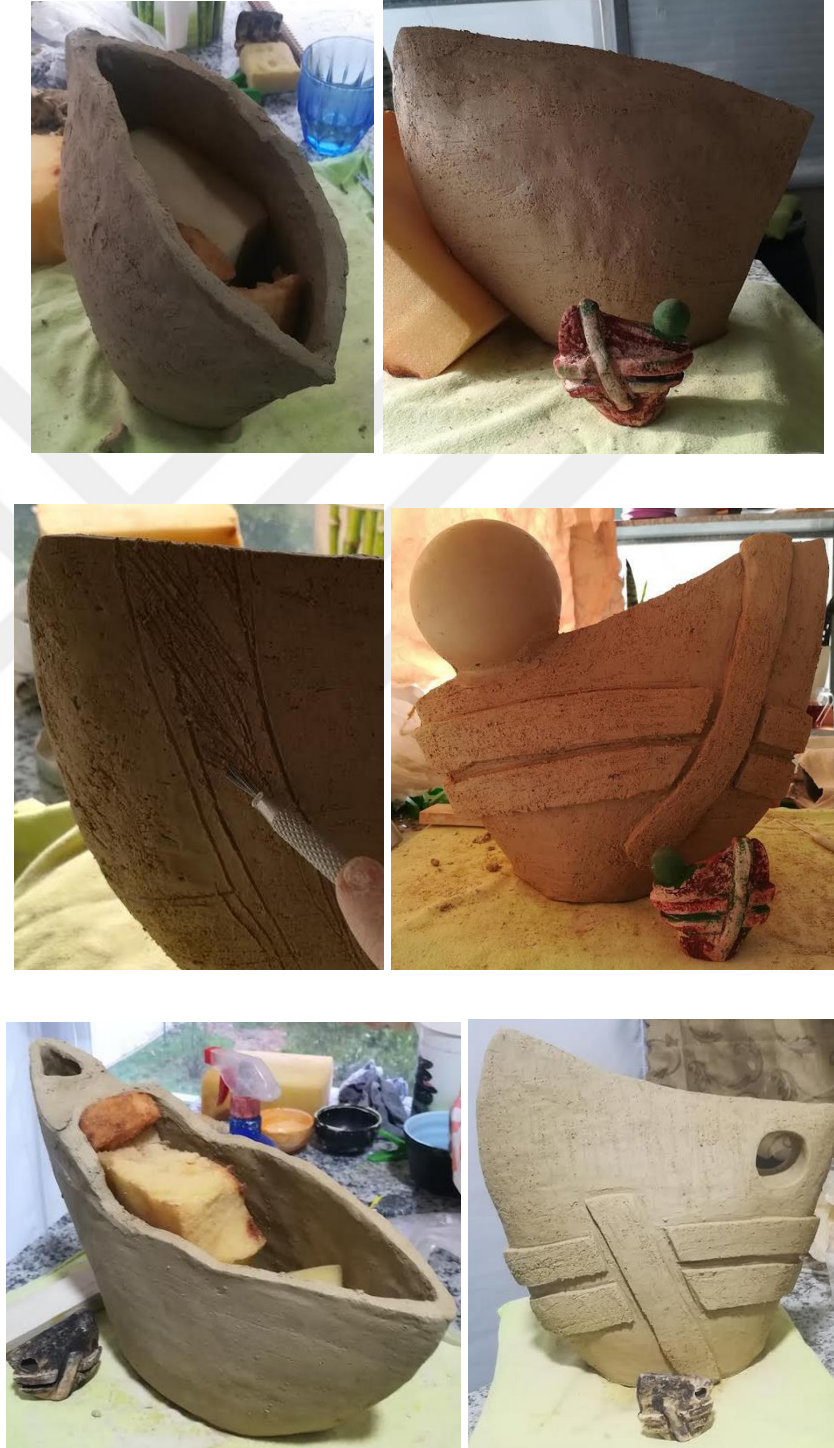

Şekil 4- Renklendirilen prototiplerin tek pişirim sonrası görüntüleri

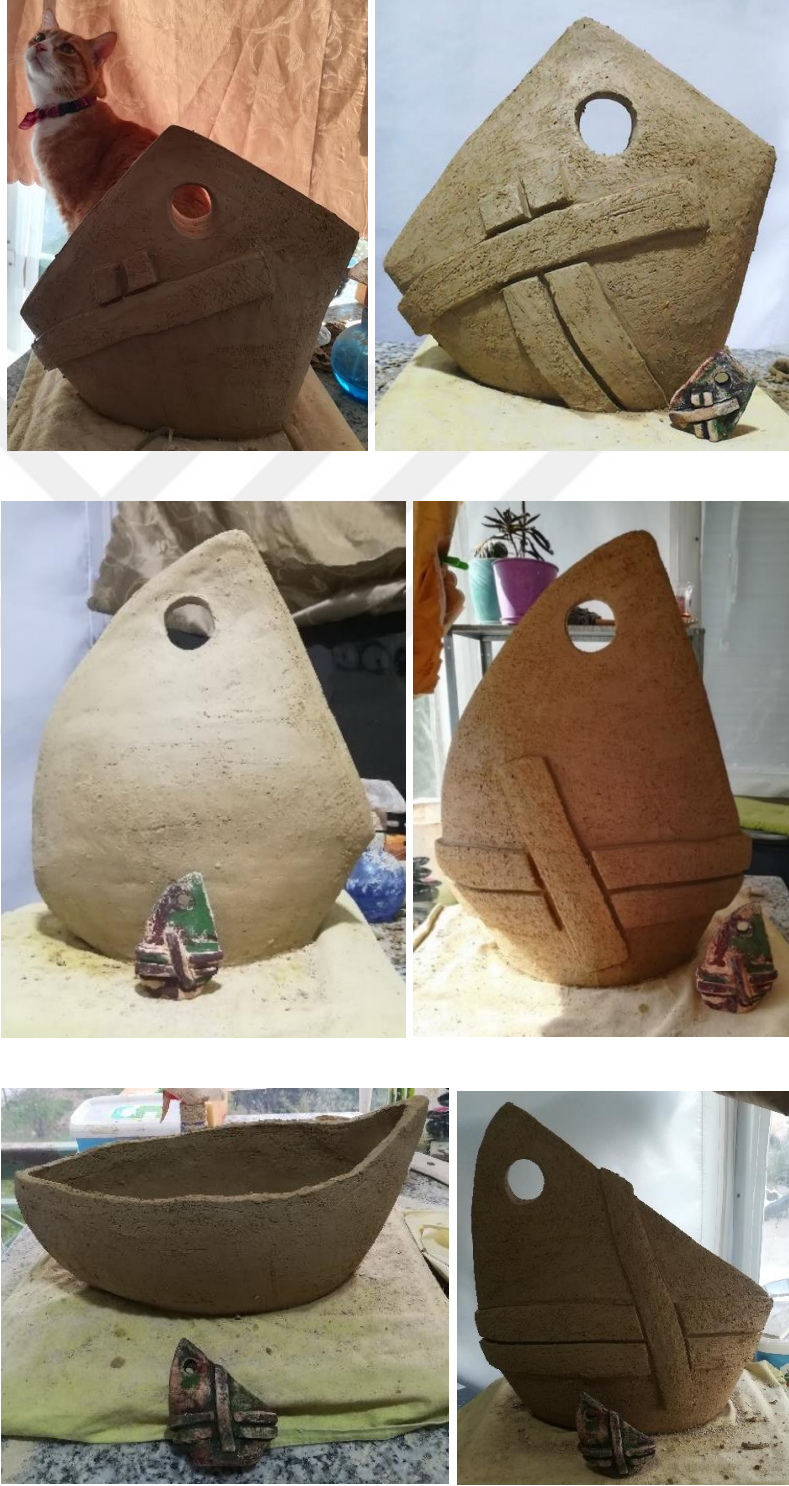
Alınan sonuca göre nihai işler için: Demir oksit karışımına kurşun oksidin de ilave edilmesine ve fırın ortamının küçük olması nedeniyle iki pişirim yapılmasına karar verilmiştir.

Uygulamaların yapıldığı süreç boyunca, formlar dönen bir turnetin üzerinde şekillendirilmiştir ve formların altında kuru bir bez yer almıştır. Fitol tekniği ile yükseltelen formların şeklini koruyabilmesi için formların iç kısmından süngerler ile desteklenmiştir. Yükseltme işlemi biten formlar deri sertliğine gelinceye kadar bekletilmiş ve daha sonra rölyef tekniği ile çizgileri ve yüz detayları yapılmıştır. Bu süre boyunca çeşitli modelaj aletleri kullanılmıştır (bkz. Şekil 5-7 ve 11).

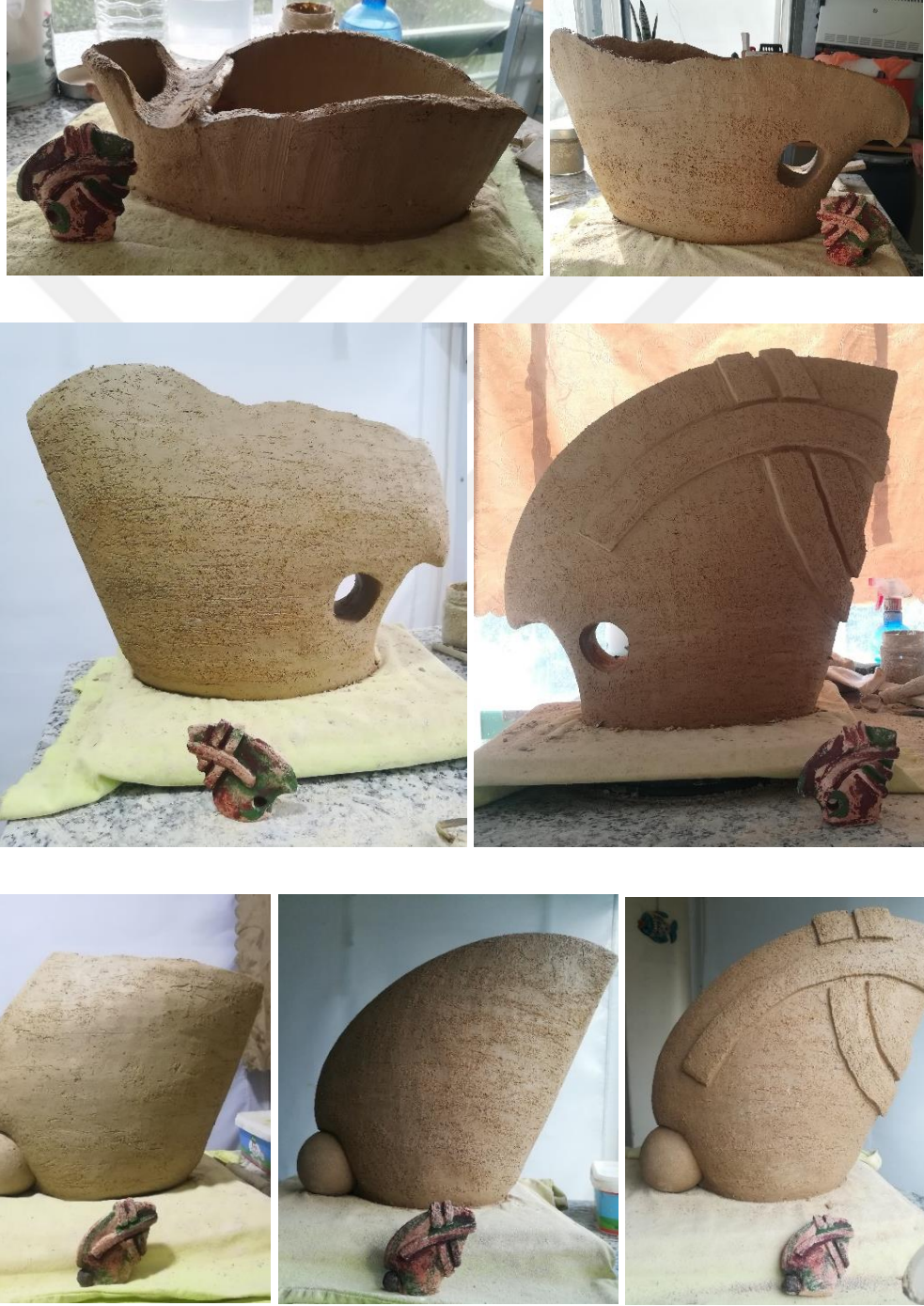
Şekillendirilmesi tamamlanan formlar kurutulduktan sonra ilk pişirimleri (bisküvi pişirimi) 950°C de yapılmıştır (bkz. Şekil 8 ve 12). Fırın soğuduktan sonra formlar fırından çıkarılmış ve renklendirmek için demir oksit karışımı hazırlanmıştır (bkz. Şekil 9). Bu karışımlar; örneğin 10 gr demir oksit için 2-3 gr kurşun oksit ilave edilerek su ile karıştırılmıştır. Karışımın çok sulu veya çok yoğun olmamasına dikkat edilmiştir. Daha sonra fırça kullanılarak pişmiş seramik bünyelere sürülmüş ve ardından sünger kullanılarak oksitlerin bünyeye iyice yedirilmesi sağlanmıştır (bkz. Şekil 9 ve 14) Renklendirme işlemi biten formlar tekrar fırına yerleştirilmiş ve 1050°C pişirilerek bitirilmiştir (bkz. Şekil 10).

Şekil 5- Formların şekillendirilme süreci

Şekil 6- Formların şekillendirilme süreci

Şekil 7- Formların şekillendirilme süreci

Şekil 8- İlk pişirim için formların fırına yerleştirilme anı

Şekil 9- Metal oksitlerin kurşun oksit ile karıştırılma anı ve formların sür sil yöntemi ile renklendirilmesi.

Şekil 10- Renklendirilen formların ikinci pişirim için fırına yerleştirilme anı.

Şekil 11- Yüzlerin şekillendirilme süreci

Şekil 12- İlk pişirim için kurutulma anı ve fırına yerleştirilmesi.

Şekil 13- Formların sür sil yöntemi ile renklendirilmesi.

3.2. Balbal Serisi Form Denemeleri

Şekil 14- Balbal serisi 1. form, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fitil) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 13x23x20 cm, 1050 °C (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).

Şekil 15- Balbal serisi 2. form, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fıtıl) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 13x27x25 cm 1050 °C (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).

Şekil 16- Balbal serisi 3. form, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fitil) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 14x32x36 cm, 1050 °C (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).

Şekil 17- Balbal serisi 4. form, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fıtıl) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 13x30x30 cm, 1050 °C (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).

Şekil 18- Balbal serisi 5. form, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fitil) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 16x36x34 cm, 1050 °C (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).

Şekil 19- Balbal serisi 6. form, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fitil) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 15x36x32 cm, 1050 °C (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).

Şekil 20- Balbal serisi 7. form, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fitil) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 14x40x34 cm 1050 °C (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).

Tasarımlar sırasında bu yedi adet formun (Şekil 14-20) bir araya getirilmesi ile bir uyum oluşturmalarına özen gösterilmiştir.

Şekil 21- Balbal serisi, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fitil) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 1050 °C. (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).

3.3. Balbal Yüzleri

Şekil 22- Balbal yüzleri, elle şekillendirme, şamotlu çamur, sucuk (fitil) tekniği, mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit, 27x28x83 cm, 1050 °C (Foto: İlkcan Buse Koner, 2022).

SONUÇ

İnanç sistemine bağlı olarak gelişen ölü gömme gelenekleri, asırlarca farklı kültürlerde değişerek günümüze kadar gelmiştir. Eski Türkler de yaşarken topluma gerek hükümdar olarak gerekse bilgeliğiyle yön vermiş, daha geniş bir bakış açısıyla ‘topluma mal olmuş’ insanlara bir saygı ifadesi olarak, ölümden sonra da aynı saygıyı görmesi ve onu koruması gibi inançlarla, kurganlar, anıt mezarlar, anıtsal mezar taşları gibi kalıcı yapıtlar üretmişlerdir.

Balbal heykelleri bu inançlara dayalı olarak, ilk kez Orta Asya’da görülmeye başlamıştır. Bu gelenek İslam’ın kabul edilişine kadar Oğuz Türklerinde de sürdürülmüştür.

Günümüzde de Türk toplumunda ölümlere duyulan saygı, adak adama, dilek dileme gibi çeşitli ritüeller, özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde görülen ermiş, yatır gibi mezar anıtları bu güçlü geleneğin günümüze kalmış uzantıları olarak düşünülebilir.

İlkel taş yontular olarak günümüzde bir sanat eseri niteliğinde değerlendirilebilecek olan bu yapıtlar, dönemin sosyal ve kültürel hayatı ile ilgili önemli bilgiler taşımaktadır. Balballar Türk kültürünün günümüze kadar gelen en önemli miraslarından.

Örneklerine en çok M.Ö. 6. ve 7. yüzyıllarda rastladığımız balballar geçmiş kültürel değerlerimiz sayılır. Bu zengin kültürel değerlerimiz günümüz sanatçıları için engin bir esin kaynağı oluşturur ve sanat eseri üretimi için önemli bir kaynaktır. Bu düşünceden yola çıkılarak tasarımlarda, balbal düz ve keskin yapısı, yüzleri, kemer ve kılıç motifleri gibi belirgin özellikleri kullanılmış, bu özellikler seramik uygulamalara yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu tez çalışmasında temelde balbalların genel görünüşlerinden yola çıkılmış olsa da taşıdıkları Şamanist inançlardan yola çıkılarak da çeşitli tasarımlar yapıp çoğaltılabilir. Bu anlamda balballar sanat ve tasarım açısından engin bir esin kaynağı oluşturur ve disiplinler arası çalışmaya da uygun olduğu düşünülebilir.

Uygulamaların renklendirilmesinde, balbalların taştan oyulmuş olduğu göz önüne alınarak bu dokuyu verebilecek teknik özellikler düşünülmüş, seramik uygulamaların yüzeylerinde metal oksitler (mangan, krom, kırmızı demir, bakır oksit) kullanılarak mat bir görüntü elde edilmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

AĞASİOĞLU, Firudin (2013). *Daşbaba Türkün Daş Yaddaşı*. Bakü: Hərbi Nəşriyyat Yayınları.

AKKAN, E. - SARAY, M.(2002). *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi, Cilt 25, ss. 441-445.

ALTINKAYNAK, Erdoğan (2008). “Ukrayna’daki Kıpçak Balballarında Eşya ve Motifler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 3, İlkbahar 2008, ss. 73-82.

ALYAP, Levent (2014). "Köl Tigin Anıtının Batı Yüzü Üzerine Görsel Bir Tasarım Denemesi", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, ss. 1-21.

ALYILMAZ, Cengiz (2016). “Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesindeki Eski Türk Kültür ve Uygarlığı İle İlgili Eserler Üzerine” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 57, ss. 1493-1533

ALYILMAZ, Cengiz (2016). “Ünlü Kırgız Ressam Baizak Alibayev ve Sanatı Üzerine”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Cilt 5, Sayı 3, Temmuz 2016, ss. 1033-1062.

Ana Britannica, (2004). İstanbul: Ana Yayıncılık A.Ş, Cilt 3, ss. 284-289

ASANGAZİEVA, Janara (2006). *Kırgız Kültüründe Keçe Sanatı ve Keçe Yapanların Eğitim Durumları*, Yüksek Lisans Tezi, dan. Yrd. Doç. Dr. H. Serpil ORTAÇ, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

AYKAÇ, Razan (2022). “Kırgızistan Burana’daki (Balasagun) Kültür Varlıklarının Durumu”, *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, Mart 2022, ss. 157-186.

BAŞBUĞ, Mehmet (2009). “Çağdaş Kırgız Resim Sanatında Kültürel Kimlik”, *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, Sayı 8, Yaz 2009, ss. 63-70.

BELLİ, Oktay (2003). “Stone Statues and Balbals in Turkic World”, *Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, Yıl 2003, Sayı 6, ss. 86-116.

BELLİ, Oktay (2003). *Kırgızistan’da Taş Balbal ve İnsan Biçimli Heykeller*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

ÇORUHLU, Yaşar (2000). *Türk Mitolojisinin Anahatları*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.

ÇORUHLU, Yaşar (2017). *Erken Devir Türk Sanatı: iç Asya’da Türk sanatının doğuşu ve gelişimi*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.

DİYARBEKİRLİ, Nejat (2002). “Eski Türklerde Kültür ve Sanat”, *Türk Ansiklopedisi*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 3, ss. 878-880.

EKİM, Yunus (2006). *Pazırık Kurganları, Buluntuları ve Arkeolojik Açından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, dan. Prof. Dr. İlhami Durmuş, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.

ENVEROĞLU, İlham (2010). “Çağdaş Bozkır Sanatı Çağdaş Kırgız Resim Sanatında Eski Türk Sembolleri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 17, Sayı 42, ss. 191-207.

Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi (1987). İstanbul: Görsel Yayınları, Cilt 4, ss. 1222

HAYASHI, Toshio (2012). “Change From Turkic Stone Statues To Mongolian Stone Statues”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, Cilt 60, Sayı 1, ss. 15-38.

İSKENDERZADE, Avşar Lale (2010). “Göktürk Dönemi İnsan Figürlü Taş Anıtlar”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 24, ss. 256-269.

KAYA, Ertuğrul (2020). “Balbal Sözcüğüne Artsüremli Bir Bakış”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 17, Sayı 1, ss. 168-178.

KUBAREV, Geleb V.(2002). “Sanat Malzemelerine Göre Orta Asyalı Türklerin Giyimleri”, *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 4, ss. 193-196.

KUBAREV, V. D. - TSEVENDORJ, D.(2001). “Batı Mogolistandaki Taşbabalar”, çev. Osman Sarıdiken, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 17, ss. 213- 224

KUBAREV, Vladimir D.(2002). “Moğolistan ve Altaylar’daki Yeni Türk Heykelleri”, *Türk Ansiklopedisi*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 3, ss. 903-909.

Kültür Ansiklopedisi (2001). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, Cilt 1, ss. 109.

MUTLU, İsrail (2015). *Kırgızistan Tokmak-Burana’daki Taş Balballar*, Yüksek Lisans Tezi, dan. Doç. Dr. Sultan Murat Topçu, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrasya Araştırmaları Anabilim Dalı Orta Asya Araştırmaları Bilim Dalı, Kayseri

NARMAMBETOVA, A. – AKMAN, Ç.(2018). “Kırgızistan Cumhuriyetinde Yerel Yönetimler”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6 Sayı 13, Mayıs 2018, ss. 457-475.

PEKER, Hayri Ekrem (2018). “Taş Anıtlar Balballar-Taş Babalar ve Kurganlar” *ESOGÜ Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Coğrafya Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, ss. 72-107

POLAT, Eyüp (2015). *Kırgızistan Bişkek’teki Taş Balballar*, Yüksek Lisans Tezi, dan. Doç. Dr. Celil Arslan, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrasya Araştırmaları Anabilim Dalı Orta Asya Araştırmaları Bilim Dalı, Kayseri.

POLAT, Eyüp (2019). “Kırgızistan Devlet Müzesi Bahçesinde Yer Alan Balballar”, *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, Cilt 5, Sayı 12, ss. 1064-1081.

RİDDLE, Mark A.(2011). “Turkic ‘Balbal’ in Japan” *Sino-Platonic Papers*, Sayı 210, April, 2011, ss. 1-14.

SAĞIROĞLU ARSLAN, Aslı (2017). “Taşlar Konuşur: Türk Mezar Taşlarının Biçim Dili”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Cilt 6, Sayı 3, ss. 1922-1937.

SEVİN, V. – ÖZFIRAT, A. (2001). “Hakkari Stelleri: Doğu Anadolu'da Savaşçı Çobanlar İlk Not”, *Belleten Dergisi*, Cilt 65, Sayı 243, Ağustos 2001, ss. 501-518.

SOMUNCUOĞLU, Servet (2008). *Sibirya'dan Anadolu'ya Taştaki Türkler*. İstanbul: Güngör Matbaacılık.

SOYONOV, Vasılıy (2002). “Eski Çağ Türk Döneminde Altaylar”, *Türk Ansiklopedisi*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 2, ss. 133-141.

ŞAHİN ÇANDARLI, Aslı (2018). “Bozkırın Mührü: Taş Heykeller” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 63, ss. 419-436.

TÖRÖKANOV, Esenkul (2014). “Burana Cumhuriyet Arkeolojik-Mimari Müze Kompleksi” çev. Bilal Yıldız, *Amasya İlahiyat Dergisi*, Sayı 2, ss. 193-207.

UNECE (2011). *Second Assessment of Transboundary Rivers, Lakes and Groundwaters*, New York & Geneve: United Nations Publishing.

VİNNİK, F, Dimitri (2011). “Yayın Kritik: O. Belli (Kırgızistan'da Taş Balbal ve İnsan Biçimli Heykeller / Stone Balbals And Statues in Human form in Kırgızistan, Arkeoloji ve Sanat Yayınları Avrasya Araştırmaları ve İncelemeleri Dizisi, İstanbul, 2003, ISBN 9789756561355)”, *Arkeoloji Anadolu & Avrasya Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, ss. 142-147.

YILDIZ, Bilal (2014). “Balasagın-Burana Açık Hava Müzesi ve Arap Harfleriyle Yazılmış Mezar Taşları”. *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı 18, Haziran 2014, ss. 185-221.

Евтюхова, Лидия Алексеевна (Yevtyukhova, Lidiya Alekseyevna) (1952). Каменные изваяния Южной Сибири и Монголии (Güney Sibiry ve Moğolistan'ın taş heykelleri). Moskova: Материалы и исследования по археологии Сибири (Sibiry arkeolojisine ilişkin materyaller ve araştırmalar), Cilt 24, ss. 72-120.

İnternet Kaynakları

URL-1:

<https://chronas.org/?year=2000&epics=&markers=&limit=2000&type=&fill=ruler&label=ruler&value=&locale=en&position=39.52004883535625,74.13240014527354,2.8533530485419476#/> [20.04.2021]

URL-2: <https://okonuz.blogspot.com/2018/02/ukraynadaki-kipcak-balballari.html> [16 Haziran 2021].

URL-3: <http://kumanlar.blogspot.com/2014/05/balballar-kuman-kpcak-balbal.html> [16 Haziran 2021].

URL-4: <https://www.youtube.com/watch?v=YGtnSV2Kvig> [30.04.2022]

URL-5: <https://www.tarihlisanat.com/balballar-gokturk-tas-anitlari/> [31.05.2022]

URL-6: <https://bilimdili.com/arkeotarih/arkeoloji/ulu-balballar-belgeseli-bolum-1/> [30 Nisan 2022].

URL-7: <https://i.pinimg.com/564x/ad/a8/bb/ada8bb9429f27948c8afc3f554ab697a.jpg> [30.04.2022]

URL-8:

https://cdnuploads.aa.com.tr/uploads/Contents/2021/11/19/thumbs_b_c_d6320f21884eae471ca17d139e411aab.jpg [01.05.2022]

URL-9:

https://www.google.com/maps/place/Dome+of+Manas/@42.5267535,72.3816606,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipP0VyZBs553rfYe3M5L_Zsd0Wy2fNrr7qSuf5Wy!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Flh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipP0VyZBs553rfYe3M5L_Zsd0Wy2fNrr7qSuf5Wy%3Dw222-h100-k-no!7i4480!8i2016!4m15!1m6!3m5!1s0x38a166fc2dbb36df:0x301404db6cfa9888!2sDome+of+Manas!8m2!3d42.5267535!4d72.3816606!3m7!1s0x38a166fc2dbb36df:0x301404db6cfa9888!8m2!3d42.5267535!4d72.3816606!14m1!1BCgIgARICGAI!15sCg5tYW5hcyB0w7xyYmVzaZIBE2hpc3RvcmljYWxibGFuZG1hcms?hl=tr [31.05.2022]

URL-10:

https://www.google.com/maps/place/Dome+of+Manas/@42.5267535,72.3816606,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipOxsxDC-pt2y0BxcX2yqV_1L-V0zvuthAFkqDQr!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Flh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipOxsxDC-pt2y0BxcX2yqV_1L-V0zvuthAFkqDQr%3Dw203-h152-k-no!7i4032!8i3024!4m13!1m6!3m5!1s0x38a166fc2dbb36df:0x301404db6cfa9888!2sDome+of+Manas!8m2!3d42.5267535!4d72.3816606!3m5!1s0x38a166fc2dbb36df:0x301404db6cfa9888!8m2!3d42.5267535!4d72.3816606!15sCg5tYW5hcyB0w7xyYmVzaZIBE2hpc3RvcmljYWxibGFuZG1hcms?hl=tr [31.05.2022]

URL-11:

<https://www.google.com/maps/place/Dome+of+Manas/@42.5269211,72.380846,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipMVj6vjuuQwUXxGS1-KkNfgdUr-6QGunjbmXNHt!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Flh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipMVj6vjuuQwUXxGS1-KkNfgdUr-6QGunjbmXNHt%3Dw203-h270-k-no!7i3472!8i4624!4m15!1m6!3m5!1s0x38a166fc2dbb36df:0x301404db6cfa9888!2sDome>

+of+Manas!8m2!3d42.5267535!4d72.3816606!3m7!1s0x38a166fc2dbb36df:0x301404db6
cfa9888!8m2!3d42.5267535!4d72.3816606!14m1!1BCgIgAQ!15sCg5tYW5hcyB0w7xyY
mVzaZIBE2hpc3RvcmljYWxfbGFuZG1hcms?hl=tr [31.05.2022]

URL-12: <https://images.turktoyu.com/uploads/burana%20kulesi%20%2814%29.jpg>
[31.05.2022]

EKLER

EK 1: Antalya Muratpaşa Belediyesi tarafından, 20.06.2022 tarihinde Aydın Kanza Sanat Galerisi'ni kullanmak için tarafıma tahsis edilen izin belgesi.

T.C.
ANTALYA MURATPAŞA BELEDİYESİ
Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü

Sayı : E-97414512 - 622.01 - 997 - 16598
Konu : Aydın Kanza Sanat Galerisi Tahsis Talebi

15/06/2022

Sayın İlkan Buse KONER

İlgi : 08.06.2022 tarihli dilekçeniz.

İlgi dilekçenize istinaden Belediyemiz Aydın Kanza Sanat Galerisi 20 Haziran 2022 Pazartesi günü tez uygulamaları kapsamında değerlendirilmek üzere seramik heykellerinizin video çekimi için tarafınıza tahsis edilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Aydın Kanza Kültür ve Sanat Merkezi: 0242-248 48 93
İlgili Kişi: Özge GÜR

Gülner KARAASLAN
Kültür ve Sosyal İşler Müdürü

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Kodu:4959659-MTM3NDEwMjk4ODAw Belge Doğrulama Adresi: <https://chelidiv.muratpasa.bel.tr/webportal/webportal/ehyikontrol.php?ghyd=4959659-MTM3NDEwMjk4ODAw&BelgeYntendare=MuratpasaBelediyesi&BelgeSavini=&BelgeDogrulamaKodu=4959659-MTM3NDEwMjk4ODAw>

Fener Mah. Tekelişli Cad. No:63, 07160 Muratpaşa /ANTALYA
Çağrı Merkezi:444 8 007 (300 hat)
e-posta: info@muratpasa-bld.gov.tr
www.facebook.com/belediyemuratpasa

Ayrıntılı Bilgi İçin İhtibar: G.SEN
Telefon No: (0242) 320-2222 / 1380
Web: www.muratpasa-bld.gov.tr
www.twitter.com/MuratpasaBld
EBYS Evrak No : 4959659

ÖZGEÇMİŞ

Ad, Soyad: İlkcan Buse KONER

Yabancı Dil: İngilizce

Eğitim:

Yüksek Lisans: 2019 – Devam ediyor, Dokuz Eylül Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik ve Cam Bölümü.

Farabi Değişim Programı: 2017-2018, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Bölümü.

Lisans: 2015- 2019, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü

Lise: 2011-2015, Antalya Barosu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Grafik ve Fotoğraf Bölümü

İş Tecrübesi:

Stajyer: Nidaba Sanat Atölyesi / Antalya 08.2018 - 09.2018

Stajyer: Baygenç Ajans ve Medya Hizmeti / Antalya 09.2014-06.2015

Katıldığım Sergi, Etkinlik, Çalıştaylar ve Belgeler:

2016 “Tiyatro Maskeleri ve El Kuklaları” çalıştayı, 2016 “İlk Dokunuş” karma sergisi, 2017 “Temel Sanat Eğitimi Öğrenci Sergisi”, 2017 “Macşabal Odun Pişirimi Sempozyumu”, 2017 “Temel Seramik Eğitimi Dersi Öğrenci Sergisi”, 2018 “Seres’18 Eski & Yeni Sergisi”, 2018 “Seres’18 Fantastik Çaydanlık Sergisi”, 2018 “Teşekkür Belgesi”, 2019 “Yüksek Onur Belgesi”, 2019 “Üstün Başarı Belgesi”, 2019 “Shoexpo Ayakkabı ve Çanta Fuarı”